

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: політико-правові аспекти

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів

№ 6 2016

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ)

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

В УКРАЇНІ: політико-правові аспекти

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

№ 6 2016

Редакційна колегія:

О. Онищенко, академік НАН України, радник Президії НАН України,
почесний директор НБУВ
(головний редактор);

В. Горвий, д-р іст. наук, професор, заступник генерального директора НБУВ
(заступник головного редактора);

Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій *(відповідальний секретар);*

Н. Іванова, зав. аналітично-прогностичного відділу НЮБ;

Ю. Половинчак, заввідділу обслуговування інформаційними ресурсами НЮБ;

Л. Галаган, директор Фонду Президентів України

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Передрук – тільки з дозволу редакції

© Національна бібліотека України імені
В. І. Вернадського, 2016

ЗМІСТ

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	4
КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ	5
ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ	5
СУСПІЛЬНА ДУМКА	7
Л. ШУТКО, ЦППР: Судова реформа у дії: чи відбудеться оновлення суддівського корпусу?	7
А. Новосельцев, Ракурс: Ну, за Конституцію! Не цокаючись... ..	10
Ю. Сидоренко, Українська правда: Децентралізація чи технологія Москви?	15
Е. Клименко, Биржевой лидер: Почему децентрализация пробуксовывает в Украине	18
Галицький Кореспондент: Ми всі і є влада.....	20
ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ,	22
ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	22
ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР	33
В. Мусияка, професор права, научный консультант Центра Разумкова	33
Изменения в Конституцию по судам и децентрализации – две большие разницы	33
А. Стельмащук, керуючий партнер однієї з найстаріших українських юридичних компаній «Василь Кісіль і партнери»	36
Президент прагне зберегти вплив на судову систему	36
(Інтерв'ю)	36
С. Рибалка, голова Комітету Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності	40
Недосудова недореформа	40
Р. Куйбіда, канд. юрид. наук, заступник голови правління Центру політико-правових реформ, доцент кафедри адміністративного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка	44
Судова реформа: когнітивний дисонанс з надією на поступ	44
В. Шишкін, канд. юрид. наук, доцент, суддя Конституційного Суду України від Президента України (з 4 серпня 2006 до 21 липня 2015)	49
Про зміни до Конституції, що відбулись у «чорний четвер»	49
Б. Футей, доктор права, федеральний суддя США	50
Судова реформа є ознакою боротьби з корупцією в Україні	50
В. Речицкий, конституционный эксперт ХПГ	51
Социальное или социалистическое государство Украина?	51
КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	58
Греція.....	58
Киргизстан	59
Туреччина	60
Парагвай	60
Таїланд.....	61
Сирія	62

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Верховна Рада затвердила зміни до Конституції в частині правосуддя конституційною більшістю.

За проголосували 335 депутатів, серед яких фракції коаліції – БПП і «Народний фронт», також здебільшого «Опозиційний блок».

Не голосували фракції «Самопоміч» і «Радикальна партія», відмовилася підтримати зміни і депутат Н. Савченко, утрималась і Ю. Тимошенко, не голосували всі троє Балог.

У БПП не голосував О. Грановський, утримались О. Богомолець та Н. Новак, не голосував В. Чепінога. З «Народного фронту» не голосував лише В. Романюк. Проти голосували свободівці А. Ілленко та Ю. Левченко.

За словами доповідача проекту, заступника глави адміністрації президента О. Філатова, зміни до Конституції передбачають «деполітизацію і забезпечення незалежності судової влади».

Так питання призначення, переведення суддів перенесено до повноважень Вищої ради правосуддя, яка створена замість ВРЮ. Зміни до Конституції, за словами О. Філатова, забезпечують політичну нейтральність членів Вищої ради правосуддя.

Однак згідно з перехідними положеннями, ще протягом двох років Президент буде відповідати за переведення суддів на підставі рішення Вищої ради правосуддя.

При цьому в перехідних положеннях зазначається, що Вища рада правосуддя буде створена не пізніше 30 квітня 2019 р., до цього її функції виконуватиме Вища рада юстиції.

Зміни передбачають створення нового Верховного Суду.

У Президента забирається право утворювати суди, однак дія цієї статті набирає чинності після впровадження нового адміністративно-територіального устрою, не пізніше 31 грудня 2017 р. До цього суди створює, реорганізовує і ліквідує Президент на підставі та у порядку, що визначені законом.

Призначення суддів безстроково також вирішується Вищою радою правосуддя, а не Верховною Радою, як це було до цього моменту.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддя не може бути притягнутий до відповідальності. Але за словами О. Філатова, нові зміни «спрощують» процедуру притягнення судді до відповідальності.

«Закон обмежує суддівський імунітет, – зазначив О. Філатов. – Не підтвердження законності джерел доходів є підставою для звільнення судді з посади».

Зміни вводять проведення кваліфікаційного оцінювання всіх суддів – кожен суддя має підтвердити відповідність займаній посаді.

«Функції прокуратури приводяться до європейських стандартів – підтримання публічного (у попередній редакції державного. – Ред.)

обвинувачення в суді, підсилюється адвокатура. Вона вперше стає в один ряд з прокуратурою», – зазначив О. Філатов.

Зміни до Конституції гарантують кожному право звернутись із конституційною скаргою до КС, якщо він вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

«Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано», – зазначається в змінах до Конституції. При цьому зміни до Конституції відкладають ратифікацію Римського статуту на три роки. «Ми повертаємо українцям право на правду», – заявив перед голосуванням Президент П. Порошенко, який прийшов на засідання парламенту *(Українська правда (http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/2/7110522/). – 2016. – 2.06).*

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Вищий адміністративний суд України звернувся до Президента П. Порошенка з проханням накладити вето на Закон «Про судоустрій і статус суддів». Про це йдеться у зверненні до глави держави.

Відзначається, що закон, який визначає нові правові та організаційні засади функціонування судової влади, частково не відповідає вимогам ст. 1 і 8 Конституції України.

Зокрема, ухвалена 2 червня парламентом судова реформа (Закон «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)») передбачає, що для захисту прав, свобод та інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Але ця стаття повністю проігнорована Законом «Про судоустрій і статус суддів». Також не прийняті до уваги рекомендації Венеційської комісії.

«Очолювати вертикаль адміністративних судів повинен єдиний, непідпорядкований нікому Вищий адміністративний суд України, який організаційно, юридично і процесуально буде повністю самостійним і незалежним», – наголошується у зверненні.

Підкреслюється, що запропоновані Законом організаційні основи системи адміністративних судів порушують цілісність цієї системи, містять суттєві загрози конституційним гарантіям права громадян на судовий захист від неправомірних дій влади.

Також ВАСУ незадоволений нормою про декларації, які зобов'язані надавати судді. Він вважає, що це порушить незалежність і недоторканність суддів *(Пакупс (http://ua.racurs.ua/news/72149-vasu-prosyty-poroshenka-vetuvaty-zakon-pro-sudoustriy-i-status-suddiv). – 2016. – 10.06).*

Ряд народних депутатів звернулися до Конституційного Суду України з проханням визнати неконституційною постанову Верховної Ради про перейменування Дніпропетровська. «15 червня до Конституційного Суду України надійшло конституційне подання 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Верховної Ради про перейменування міста Дніпропетровськ Дніпропетровської області у зв'язку з порушенням встановленої Конституцією України процедури його розгляду та прийняття», – повідомляє прес-служба суду. Від авторів подання в конституційному провадженні будуть брати участь народні депутати від фракції «Опозиційний блок» Д. Шпенюк, В. Німченко і Д. Колесніков. На їхню думку, Верховна Рада порушила встановлені строки для ухвалення подібного роду постанов. Також автор подання вказує, що була порушена і процедура голосування народних депутатів. У документі наголошується, що перейменування назви міста без внесення змін до Конституції є порушенням Основного закону. На поточний момент подання депутатів, згідно з регламентом КС, передано на вивчення в секретаріат суду (*Дзеркало тижня* (http://dt.ua/POLITICS/pereyrenuvannya-dnipropetrovska-oskarzhili-v-konstituciynomu-sudi-211373_.html). – 2016. – 16.06).

Конституційний Суд України визнав неконституційним обмеження максимального розміру довічного грошового утримання суддей у відставці сумою 10 740 грн. Відповідне рішення було офіційно оприлюднено на засіданні Конституційного Суду України у п'ятницю, 10 червня. 22 січня 2016 р. пленум Верховного Суду звернувся до Конституційного Суду України з проханням визнати невідповідними Конституції положення абз. 1, 2, 4, 6 ч. 5 ст. 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якими на період з 1 січня по 31 грудня 2016 р. особам, які працюють на посадах і на умовах, передбачених законом про держслужбу і про прокуратуру, щомісячне довічне грошове забезпечення не виплачується. Крім того, положеннями ст. 141 Закону передбачається, що з 1 січня 2017 р. виплати щомісячного довічного грошового забезпечення на період роботи на посадах, які дають право на його призначення, а також право на призначення пенсій, зупиняється, і на цей період виплачується пенсія відповідно з загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням. Крім того, дані положення Закону вказують, що максимальний розмір щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці з урахуванням всіх надбавок та підвищень не може перевищувати 10 740 грн (*Дзеркало тижня* (http://dt.ua/POLITICS/konstituciyniy-sud-zaboroniv-obmezhuвати-pensiyi-suddyam-sumoyu-v-10740-grn-210862_.html). – 2016. – 10.06).

СУСПІЛЬНА ДУМКА

Л. ШУТКО, ЦППР: Судова реформа у дії: чи відбудеться оновлення суддівського корпусу?

Оцінювання діючих суддів, яке проводиться Вищою кваліфікаційною комісією України (ВККС) на вимогу Закону «Про забезпечення права на справедливий суд», не принесло очікуваних результатів.

Значна кількість тих служителів Феміди, які під час Революції Гідності приймали рішення проти активістів Євромайдану та Автомайдану або відомі своїми зв'язками з минулою владою та чималими статками, успішно пройшли його та продовжують працювати.

А суддів вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України взагалі не торкнулася така перевірка. Чому так відбувається, і чи здатна переломити ситуацію судова реформа?

Вибіркове покарання

Останні місяці громадськість могла спостерігати у прямому ефірі за зухвалою поведінкою під час складання іспиту скандальної судді Оксани Царевич й відмовою голови Київського апеляційного адміністративного суду Андрія Горяйнова коментувати членам ВККС появу у його власності чималих статків.

Не менш цікавими були співбесіди і з дев'ятьма суддями Апеляційного суду Київської області, вісім з яких за рішенням ВККС залишилися на посадах.

Серед них – і Сергій Журба, що відмовився скасувати рішення про позбавлення водійських прав автомайданівця, а також экс-голова цього суду Олександр Гриненко, на якого за 2012–2015 роки надійшло до ВККС шість скарг.

Останній, пояснюючи свої дії з приводу винесення рішення щодо автомайданівців, зазначив, що не пов'язував ці справи із подіями Революції Гідності.

Загалом, служителів Феміди, які ухвалювали свавільні рішення під час Євромайдану, чимало. За словами громадського активіста, адвоката Романа Маселка, приміром, в Києві немає жодного суду, де б не було судді, який не виносив рішення проти представників Автомайдану.

Проте ВККС, здається, заплющує на це очі, наслідуючи приклад Вищої ради юстиції (ВРЮ), яка за справами «майданівських» суддів вибірково застосовувала покарання.

Тому продовжують спокійно працювати у судах такі судді, як Чаус, Кізюн, Лен, Захарчук, Трубніков, що ухвалювали рішення проти учасників Революції Гідності.

Це стало можливим через відсутність важелів впливу громадськості на прийняття таких рішень. Адже інформація про те, що будь-хто може

звернутися до ВККС з повідомленням про професійну діяльність судді, його статки та вчинки, і це матиме наслідки, є хибною.

«У досє судді, що розглядається під час оцінювання суддів, містяться лише відомості, надані органами державної влади, – зазначає експерт з питань судівництва Центру політико-правових реформ (ЦППР) Роман Куйбіда. – Інформація від громадян у кращому випадку може стати підставою для відкриття дисциплінарного провадження. Кваліфікаційна ж палата ВККС на такі відомості не зважає».

Слово – за громадськістю

Виправити ситуацію мала б судова реформа та ухвалена задля її реалізації 2 червня цього року нова редакція закону «Про судоустрій та статус суддів», який запроваджує процедуру моніторингу відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів сім'ї майну, критеріям професійної етики й правилам доброчесності. Але чи вдасться це реалізувати на практиці?

Відповідно до вказаного закону, судді повинні заповнювати дві декларації. Перша – стосується їхніх родинних зв'язків, коли судді повинні вказати своїх родичів, що працюють у судах або ж адвокатами, прокурорами, поліціантами, слідчими чи держслужбовцями.

Це потрібно, щоб мати змогу виявити так звані суддівські клани, через які фактично з порушенням конфлікту інтересів розглядається багато справ в українських судах.

Друга декларація, яку мають заповнювати судді, називається декларацією доброчесності. Цей документ складається з переліку тверджень, що стосуються відповідності його та членів сім'ї рівня життя одержаним доходам; невчинення корупційних правопорушень; відсутності підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності; невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями тощо.

Служитель Феміди їх має підтвердити або дати негативну відповідь.

Наглядати за відповідністю цих двох декларацій суддів реальному стану речей має спеціально створена при ВККС Громадська рада доброчесності. До її складу пропонується залучити представників громадських організацій, що мають досвід роботи у цій сфері, науковців-правників, журналістів та адвокатів. Ідеться всього про 20 членів, які засідатимуть п'ятірками.

Вони матимуть безкоштовний доступ до державних реєстрів та зможуть черпати відомості з відкритих джерел, щоби перевіряти наведену у деклараціях інформацію.

Але відсутність у законі «Про судоустрій та статус суддів» норми про те, що негативний висновок Громадської ради доброчесності щодо служителя Феміди може бути подоланий ВККС лише одностайним голосуванням з наведенням відповідних мотивів, позбавляє її ефективних важелів впливу на добір та оцінювання суддів.

«Без цього висновки новоствореної Громадської ради доброчесності не матимуть вирішального значення для кваліфікаційного оцінювання суддів за критерієм доброчесності, вона не матиме жодного впливу на конкурси на

вакантні посади в місцевих судах», – стверджує експерт ЦППР Роман Куйбіда.

Залучення нових кадрів

Позитивним моментом судової реформи є те, що більшості високопоставлених суддів, яких не торкнулося оцінювання, тому що Рада суддів України зволікала із затвердженням відповідних для цього методик, через що вплив відведений на це час, доведеться взяти участь у конкурсному доборі кадрів.

Зараз суддівська кар'єра розвивається шляхом послідовного зайняття посад спершу у місцевому суді, де слід пропрацювати тривалий час, щоби перейти до апеляційного суду, а потім піднятися в судовій ієрархії вище.

За таких умов до вищих спеціалізованих судів та ВСУ потрапляли лише ті судді, яких уже зіпсувала існуюча система. Тому з прийняттям змін до Конституції щодо правосуддя планується змінити сам алгоритм їх призначення, коли претенденти на суддівську посаду повинні мати 10 років стажу наукової чи викладацької роботи або стільки ж пропрацювати адвокатом.

Проти цього виступає голова ВСУ Роман Романюк, який вважає, що у науковців і адвокатів немає досвіду здійснення правосуддя. «Це може позначитися на термінах та якості розгляду справ», – вважає він.

Не втрачати досвідчених служителів Феміди просить і голова Вищого господарського суду Богдан Львов. «Розмови про те, що мають прийти до судів нові кадри, це – не питання якісних змін правосуддя, це лише можливість відкрити дорогу новим людям.

Ім щодня доведеться багато працювати, щоби набути суддівського досвіду. Водночас ми не маємо залишитися без того, що вже напрацювали у судовій системі протягом багатьох років», – додає він.

Законом «Про судоустрій та статус суддів» також передбачено запровадження триланкової судової системи, ліквідацію діючих вищих спеціалізованих судів.

«Верховний Суд буде створений за новою моделлю і об'єднає в собі функції існуючих вищих спеціалізованих судів і діючого ВСУ та стане найбільш визначним інструментом для забезпечення сталої правозастосовної практики», – пояснює заступник голови Адміністрації Президента Олексій Філатов.

За його словами, до ВСУ мають увійти п'ять підрозділів: чотири спеціалізовані, відповідно до типів справ, які розглядаються ВСУ, а п'ятий – Велика палата. «До неї оберуть найбільш професійних та авторитетних суддів, серед яких можуть бути й ті, що не мають стажу роботи суддею», – додає Олексій Філатов.

Така пропозиція не тішить високопоставлених суддів, зокрема і голову ВСУ Ярослава Романюка. На його думку, 35 верховних суддів, у яких ще є повноваження, повинні залишитися на своїх посадах. А от всі інші, тобто ті, хто хочуть працювати в реорганізованому ВСУ, вже мають проходити конкурс. «В іншому випадку у нас може з'явитися реальна можливість

звернутися до Конституційного Суду, щоби перевірити закон “Про судоустрій і статус суддів” на відповідність Конституції. А судді окремо потім можуть звертатися в Європейський суд з прав людини», – наголошує Ярослав Романюк.

Якою буде реакцію КСУ у відповідь на подання верховних суддів, спрогнозувати складно. Адже судову реформу підтримує особисто Президент.

Проте не слід забувати, що ухвалені зміни до Конституції щодо правосуддя та нова редакція закону «Про судоустрій і статус суддів» на рівні з прогресивними нормами щодо очищення суддівського корпусу від негідних мантиї людей містить чимало недоліків, які законодавцю доведеться виправляти (*ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20871549-sudova-reforma-u-diyi-chi-vidbudetsya-onovlennya-suddivskogo-korpusu>). – 2016. – 6.06*).

А. Новосельцев, Ракурс: Ну, за Конституцію! Не цокаючись...

У четвер, 2 червня 2016 року, Петро Порошенко почав ліквідаційну процедуру української держави.

7 червня виповнюється рівно два роки з моменту прийняття присяги п'ятим президентом України Петром Порошенком – і це хороший привід підвести підсумки його нетривалого правління.

Вважаю, що майбутні історики України найбільше досліджуватимуть період з 23 травня по 2 червня 2016 року – коли вирішувалася доля нашої нещасної країни; і особливо виділятимуть «чорний четвер» – день внесення Верховною Радою поправок до Конституції України в частині правосуддя.

Саме у четвер, 2 червня 2016 року, Петро Порошенко почав ліквідаційну процедуру української держави. Не більше не менше. Я говорю це абсолютно серйозно.

У цей день, серед іншого законодавчого спау, був ухвалений «ліквідаційний» пакет реформ з чотирьох законодавчих актів: проект закону «Про судоустрій і статус суддів» № 4734, проект закону «Про внесення змін до Конституції України (в частині правосуддя)» № 3524, проект закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» № 2506а, та проект закону «Про виконавче провадження» № 2507а.

Кожен з цих, з дозволу сказати, нормативних актів гідний окремої статті і найдокладнішого розбору, який ще буде.

Але в цілому, у своїй сукупності «ліквідаційний» пакет судово-правової реформи спрямований на досягнення наступних цілей: ліквідація залишків законності та нагляду за законністю в країні, дезорганізація роботи органів правосуддя і прокуратури, а також досудового слідства, безконтрольність в роботі установ з виконання покарання і місць примусового лікування, встановлення системи фінансового терору по відношенню до співгромадян і легалізація грабежів і бандитизму на законодавчому рівні...

Це якщо коротко. Більш докладно викладемо свою точку зору найближчим часом, а поки телеграфно, окремими штрихами, виділимо найбільш яскраві моменти.

Не так давно відомий журналіст виступив із заявою про те, що останній президент України представив колективу ГПУ останнього генерального прокурора. Хочу продовжити цю публічну дискусію. Змушений визнати, що вищесказаний прогноз вже збувся наполовину: у нас більше ніколи не буде генерального прокурора України. На жаль, це так! Його позбавили національної приналежності, і тепер буде просто генеральний прокурор, сам по собі, без держави. Як король без корони, а міністр – без портфеля. Немовби на кораблі спустили державний прапор.

Спочатку ідея позбавлення генпрокурора державного статусу здавалася безглуздою і помилковою, але тоді я ще не знав, кого наш президент хоче обов'язково посадити в крісло головного прокурора. І тут я повинен повністю погодитися з авторами конституційного законопроекту: це соромно – іменувати громадянина без юридичної освіти головним прокурором республіки. Тому цей фіговий листок покликаний захистити честь країни...

У світлі вищесказаного страшно за Верховний суд, який також позбавлений державної приналежності – з якого контингенту його формуватимуть?! Натомість це надає можливість укомплектовувати Верховний суд як абсолютно новий, користуючись пролонгованими президентськими повноваженнями в питаннях судоустрою.

До речі, один з наріжних каменів судової реформи – ліквідація принципу законності при здійсненні правосуддя. Суди, згідно з новою редакцією ст. 129 Конституції, серед іншого, більше не керуються законом...

Міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков на своїй сторінці в Facebook захоплено повідомив: «Як мінімум п'ять тисяч з семи тисяч суддів будуть відправлені у відставку! Суди будуть створюватися заново – ніяких автоматичних переведень і переходів зі старих судів у нові! Тільки нові конкурсні набори!»

Це все чудово. Та є одне але. Я навіть не буду прогнозувати якість цих набраних на швидку руку суддів – просто подивіться на якість набраної патрульної поліції, і вам все стане ясно...

Я про інше: суто технологічно звільнити таку кількість суддів і прийняти на роботу нових буде нереально в осяжному майбутньому. Наведу простий приклад: у прокуратурі проводили конкурс на заміщення посад керівників місцевих прокуратур. Їх потрібно було набрати всього півтори сотні чи близько того. На що перетворився цей конкурс, чули всі: низка скандалів щодо джерел і реципієнтів фінансування, сумнівна якість екзаменаційних тестів, півроку дезорганізації роботи районних прокурорів, які замість пошуку злочинців і нагляду за слідством займалися реорганізацією і власним працевлаштуванням. У підсумку – ніхто не був задоволений проведеним конкурсом, час і гроші були витрачені дарма, а шеф відомства Юрій Луценко й зовсім заявив, що доведеться проводити конкурс по-новому. Тепер

помножите це на 30, і ви отримаєте ту космічну ступінь безладу, в яку зануриться наша судова система.

Тільки Аваков не врахував, що судді теж не ликом шиті, і на відміну від нього та від генерального прокурора, як правило, юристи – половина з потенційних кандидатів на звільнення просто перестане ходити на роботу й піде в нескінченні відпустки, лікарняні, в декрет і т. п. Друга половина теж перестане слухати справи, бо перебуватиме в нескінченних відрядженнях до Києва в пошуках влаштування своєї нелегкої долі...

Суди тепер і зовсім можна буде забити дошками й написати: «Всі пішли на фронт!» При цьому Аваков навіть не подумав: хто буде санкції видавати? Хто буде продовжувати строки тримання під вартою? А там все просто: немає ухвали суду – всі на свободу! Тому що СІЗО – це інше відомство, йому проблеми слідства якось до лампочки.

Розділ про прокуратуру ліквідували, просто щоб переписати в іншому місці – додали статтю 131-1 про прокуратуру, з якої виключили саме поняття нагляду за дотриманням законності як під час проведення досудового слідства, так і в інших сферах – прибрали нагляд за дотриманням прав громадян в публічно-правовій сфері, прибрали нагляд за виконанням кримінального покарання і примусовим лікуванням. Замість цього з'явилося безглузде формулювання: прокуратура здійснює організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішує відповідно до закону інші питання в ході кримінального провадження, веде контроль над негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку (п. 2 ч. 1 ст. 131-1 Конституції).

Це явно писав барига: що за «питання» вирішує прокуратура? За яким преїскурантом? Що таке «контроль» над негласними діями і ОРД? Це понятійна категорія, або мова йде все-таки про нагляд за дотриманням законності при проведенні слідства і ОРД?

Повна реорганізація судової ієрархії найбільше нагадує смислові галюцинації. Судіть самі: ліквідуються всі вищі суди – Вищий адміністративний, Вищий господарський, Вищий спеціалізований у цивільних і кримінальних справах. Але заради чого?

Замість них, згідно зі ст. 37 нової редакції закону «Про судоустрій і статус суддів», у складі Верховного суду діятимуть:

- 1) Велика палата Верховного суду;
- 2) Касаційний адміністративний суд;
- 3) Касаційний суд;
- 4) Касаційний кримінальний суд;
- 5) Касаційний цивільний суд.

У чому тоді різниця, якщо мова йде просто про механічну заміну табличок на кабінетах і «прорідження» списку суддів? Де нове процесуальне законодавство під нову судову конструкцію? Або все знову зведеться до поправок до процесуальних кодексів на кшталт «замінити у відповідних відмінках найменування судів...»?

Крім того, у Верховного суду не надто хороша карма в плані організації розгляду справ: свого часу Вищий спеціалізований суд з цивільних і кримінальних справ тому і був створений, що у Верховному суді в порядку касації застрягли на багато років десятки тисяч нерозглянутих справ!

Не секрет, що касаційні інстанції у цивільних і адміністративних справах вкрай повільно слухають справи – доводиться чекати місяцями, а то й роками. На відміну, до речі, від Вищого господарського суду, де завжди було більше порядку.

Внаслідок реорганізації, переміщень і перепризначень на інші посади судді тепер і зовсім заб'ють на розгляд касаційних скарг. Підозрюю, що безліч справ «загубиться» при переїзді – адже не дарма кажуть, що два переїзди дорівнюють одній пожежі...

Але особливим апофеозом, що призводить в захват журналістську братію, слід вважати ст. 31 розділу «Вищі спеціалізовані суди», де можна знайти таке: «У системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої інстанції з розгляду окремих категорій справ».

Це просто не лізе ні в які ворота: як це може бути вищий суд – як суд першої інстанції?! Він на те й вищий, що вінчає як касаційна інстанція відповідний напрям судової спеціалізації.

До речі, ніхто не скасовує ані систему господарських, ані систему адміністративних судів, які нарівні із загальними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ складатимуть звичну ланкову конструкцію: місцевий (окружний) суд – апеляційний суд – касаційний суд.

При цьому, як п'яте колесо, створюються вищі спеціалізовані суди:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності;
- 2) Вищий антикорупційний суд.

Знову ж таки, суцільний парадокс: якщо адміністративні та господарські суди не є «спеціалізованими», то в чому особлива спеціалізація у Вищого антикорупційного суду? Якщо він розглядатиме звичайні кримінальні справи за правилами КПК, але тільки щодо декількох статей Кримінального кодексу, тобто нічим не відрізнятиметься від загального суду, де слухатимуть рівно такі ж справи за тими ж статтями, тільки щодо простолюдинів, а Вищий антикорупційний суд – щодо VIP-персон.

Що ж стосується питань Вищого суду з питань інтелектуальної власності, то мимоволі запрошується питання: а чи є вона у вас, панове автори закону? Я маю на увазі не слово «власність», а прикметник перед ним. Це настільки специфічна, настільки вузька спеціалізація права, яка одночасно може лежати як у сфері цивільно-правових відносин, так і у сфері господарського права, що однозначно визначити підсудність буде не легше, ніж свого часу це було з питань земельних суперечок.

Було б доречніше тоді створити Вищий земельний суд, адже питання землі хвилюють набагато більші верстви суспільства, ніж позови кількох компаній в галузі шоу-бізнесу.

І зовсім вже обурливо у світлі астрономічного підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги виглядають закони «Про органи та осіб, які

здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження».

Головна новація полягає у створенні інституту приватних виконавців – за аналогією з державними виконавцями в системі органів виконавчої служби Мін'юсту.

Всі ми постійно буваємо свідками безчинств, які чудять працівники виконавчої юстиції. Тепер уявіть собі, що крім приватних нотаріусів, до яких ми вже якось звикли, виникнуть приватні виконавці, які будуть відкривати виконавчі провадження і самі ходити по домівках – стягувати борги.

Автору цих рядків постійно доводиться за родом професійної діяльності стикатися з кримінальними злочинами, які скоюють «чорні» нотаріуси, як правило, шляхом таємного переписування нерухомості й земельних ділянок від одних власників без їх відома на інших – на рейдерів.

Але нотаріуси хоч тихо поводяться – сидять собі в кабінеті, стукають по клавіатурі. Тепер уявіть собі «чорного» виконавця, який увірветься до вас у квартиру і, розмахуючи власною постановою, почне вилучати майно, посилаючись на якесь рішення чи то районного суду, то чи то третейського...

А якщо вам не подобається – йдіть до суду!

Більш того, законом забороняється надавати приватним виконавцям опір! І зовсім вже фініш: згідно зі ст. 27 закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», приватний виконавець має право залучати працівників поліції для сприяння у здійсненні виконавчих дій! При цьому в задоволенні клопотання приватного виконавця може бути відмовлено тільки на підставі залучення особового складу до припинення групового порушення громадського порядку або масових заворушень, а також до подолання наслідків масштабних аварій або інших масштабних надзвичайних ситуацій.

Отже, як співав Висоцький, «зачем мне считается шпаной и бандитом...». Чи не краще податися в приватні виконавці? І здійснювати квартирні грабежі, не ховаючись під покривом ночі, а в костюмі та з краваткою, демонструючи «лівий» мандат, схожий на посвідчення приватного виконавця, розмахуючи клаптиком паперу, схожим на виконавчий лист суду...

Вам це не нагадує 1917 рік?

Та насправді тут мова йде про серйозну державну політику: оскільки гряде масове зубожіння народу, то законом «Про виконавче провадження» передбачається створити Єдиний реєстр боржників. Але оскільки їх будуть мільйони, а комуналку вже понад половина населення не тягне, то на всіх їх державних виконавців не вистачить. Тому будуть створюватися приватні зондеркоманди фінансових «тітушок», або приватних виконавців, як вам більше подобається. Вони, подібно до заготівельних загонів більшовиків у 1918 році, підуть у народ забирати останню сорочку, вихоплювати з гаманців гроші, вилучати запаси. Почнуть, як водиться, з найбільш беззахисних – з пенсіонерів та одиноких матусь з дітьми. А потім перенесуть досвід на всіх інших.

Безумовно, це не просто здатне викликати невдоволення, а, прямо скажемо, може привести до збройного опору. Саме тому Аваков активно рекламує своє дітище КОРД – Корпус оперативно-раптової дії. Чим будуть займатися ці бойові загони «раптової дії», поки зрозуміти складно. Однак для тих, кому цікаво, зауважу, що саме ці «раптові бойовики» найбільш підготовлені на випадок проведення державного перевороту. Тільки ось поки під питанням, на чиєму боці...

Та все це у своїй сукупності дає непривабливу картину поступового ручного відмирання української держави, законодавчого відділення інтересів народу від інтересів держави, атомізацію суспільства й побудови в ньому дрімучого олігархічного недержавного анклаву – просто території, обгородженої парканом з колючим дротом, замаскованої під європейську країну.

Нас не повинні дивувати повідомлення про крадіжку гаманця в ресторані у першого заступника генерального прокурора або про грабж машини сина самого генпрокурора – це все квіти нових реформ.

Раніше класики марксизму стверджували, що держава при комунізмі відмирає. Тож можна поіронізувати щодо того, що Порошенко займається тактичною декомунізацією при стратегічному курсі на «комунізацію», за якої наостанок можна буде ще що-небудь «зкомунізувати»...

На нас чекає «холодне літо 1953 року», яке дуже може вилитися в гарячу осінь. Але не слід думати, що все, що відбувається – ланцюг випадкових збігів. Всі перераховані вище ланки — це не більша випадковість, ніж випадкове звільнення надії Савченко в день другої річниці перемоги Порошенка на президентських виборах, і вже зовсім випадкові 38 голосів (і одне папугове крильце) від колишніх регіоналів за проект змін до Конституції, яких так не вистачало нашому верховному головнокомандувачу. Відповіді всі на поверхні. Просто ми ще не готові назвати речі своїми іменами... *(Пакупс (<http://ua.racurs.ua/1218-nu-za-konstytuciu-ne-cokauchys>)). – 2016. – 7.06).*

Ю. Сидоренко, Українська правда: Децентралізація чи технологія Москви?

Вже дещо вщухли розмови про децентралізацію в Україні. Децентралізацію, яка нам обіцяє зміни на кращу владу на місцях. Де набагато чіткіше буде розмежовано владу місцевого самоврядування та центральну державну владу, державне управління.

Місцеве самоврядування вибиратиме собі сільських, селищних, міських і так далі голів, які вирішуватимуть питання місцевого самоврядування і місцевих територій. При тому обиратимуться депутати сільських, селищних, міських і так далі рад. Для кращого функціонування і ефективності місцевого самоврядування утворюватимуться громади.

Простіше кажучи, люди на місцях самі знають, як їм краще об'єднуватися і створювати нові межі громад.

Районні і обласні державні адміністрації скорочуються, натомість будуть діяти виконкоми районних, обласних рад.

А державне управління на місцях представлятиме перфект, якого призначатиме центральна влада, президент України. Функції перфекта – державний нагляд за діяльністю місцевого самоврядування.

Виконкоми рад здійснюватимуть виконавчу діяльність у межах рішень місцевих рад.

Місьцеве самоврядування повністю несе відповідальність за свою діяльність, не оглядаючись на центральну владу. А перфекти слідкуватимуть за рішеннями і ухвалами місцевих рад, чи вони відповідають Конституції і законам України. Якщо відбуватимуться порушення, перфекти подаватимуть до суду і оскаржуватимуть незаконні рішення.

Така європейська практика.

Усе ніби добре. Обговорення в суспільстві проходить мирно і спокійно, ідея місцевих громад сприймається...

Однак інколи відбуваються дивні речі.

Київська облрада, а за нею і Черкаська, Запорізька, Одеська та міська рада міста Дрогобич, що на Львівщині, звертаються до Верховної Ради, президента – із проханням ініціювати зміни до Конституції в частині губернаторів областей шляхом обрання їх на прямих виборах.

«Говорили балакали, сіли й заплакали»...

Якщо обирати обласного керівника загальним голосуванням, то це означає, що він не буде ні перфектом, ні головою виконкому обласної ради, ні представником президента і кабміну, а представлятиме усіх їх разом в одній особі.

Тобто, фактично, уся влада в області належатиме так званому губернатору і його адміністрації.

А що ж тоді буде з місцевим самоврядуванням? Кому воно підпорядковуватиметься?

Якщо не буде підпорядковуватися губернатору – то навіщо тоді губернатор?

Історія з обраними керівниками областей в Україні уже була на початку дев'яностих. Спочатку вони стали такими собі місцевими «князьками», які правлять в області так як їм заманеться, і чомусь стрімко багатіють. Пізніше ті «князьки» заговорили про збільшення повноважень та про федералізацію в країні.

І ще зауваження: кого ж тоді вибиратимуть в області губернатором? Простого інженера, юриста чи економіста? Адже у нас в державі згідно Конституції усі громадяни мають рівні права бути обраним на будь яку посаду. Але, чи простий громадянин зможе організувати свою виборчу кампанію? Він знайде на це гроші?

А яким буде грошовий внесок в обласну виборчу комісію? Сто тисяч гривень, чи більше?

Тож хто балотуватиметься на посаду губернатора? Йому простим виборцям можна буде довіряти, адже він стає одним із 25 «президентів» в Україні?

Завжди, коли хтось щось ініціює, до того ж щось підозріле – потрібно дивитися, кому це вигідно.

У РФ живе собі такий втікач Олійник Володимир Миколайович, називає себе кандидатом на пост президента України, нібито очолює «Комітет спасіння України». Людина, за якою в Україні «тюрма плаче», розповідає нам, що:

«Очевидно, що поки при владі будуть “патріоти”, здорові пропозиції регіонів не будуть почуті, а швидше навіть будуть всіляко придушуватися. Але нині дуже важливо, щоб ці ідеї щодо децентралізації запанували в умах, а коли прийде час, регіони змогли обрати собі гідних керівників».

Але ж справа не тільки у зрадниках, які мріють на танках Путіна приїхати до Києва президентами. Справа у підготовці чергового хитрого замислу у Кремлі.

На Донбасі є куратори з Москви, які організують провокації і дестабілізують ситуацію в регіоні. Ті ж куратори були організаторами анексії Кримського півострова.

Колись Московія платила данину кримському хану Гірею. А завоювала Крим не у відкритому бою, а посилала туди подібних до сучасних кураторів провокаторів, які давали гроші місцевим представникам шляхти, підбурювали, наштотхуючи один на одного. Лише тоді, коли кримські татари були ослаблені міжусобицею, Московії вдалося зайти в Крим. Тепер вони його називають «ісконно рускім».

Подібною роботою сьогодні займаються кремлівські куратори в Україні.

Високе військове керівництво України заявляє, що Кремль і досі не відмовився від широкомасштабного військового вторгнення в Україну. Однак у Москві розуміють, що українці навчилися давати здачі – тож думають і про інші сценарії, які колись Москва уже випробувала, щоби завоювати Україну.

Сигналом можна вважати і недавнє голосування в Одеській обласній раді: 48 депутатів з 84 за звернення до президента і прем'єра про підтримку так званого договору про розмежування повноважень між кабміном і обласними органами влади.

На подібний абсурд тут же відреагували в Москві. Офіційний представник МЗС РФ Марія Захарова вважає, що подібний перерозподіл влади є ефективним для України, і каже, що називайте його як хочете – «децентралізація», «федералізація», не має значення, – головне, що «процес пішов». Крім того, Захарова уже знає, що подібні безглузді рішення уже прийнято Житомирською і Кіровоградською обласною радою.

Спочатку їм потрібно, аби Верховна Рада прийняла закон про обрання губернаторів областей прямим голосуванням.

Потім Москва постарается висунути своїх кандидатів у губернатори та виділить для цього великі гроші. Якщо не у всіх областях, то напевно в

більшості, або там, де їм потрібні будуть саме промосковські керівники областей.

Тоді почнеться парад суверенітетів цих областей. А за тим всім – і військове вторгнення, бо буде хаос.

Можливо, нам, українцям, потрібно буде прийти до думки щодо обрання керівників областей прямим голосуванням. Але це буде можливим лише тоді, коли Росія існуватиме у межах своїх етнічних територій.

Поки існуватиме Московська імперія РФ – про вибори губернаторів треба забути *(Українська правда* [\(http://www.pravda.com.ua/columns/2016/06/2/7110506/\)](http://www.pravda.com.ua/columns/2016/06/2/7110506/). – 2016. – 2.06).

Е. Клименко, Биржевой лидер: Почему децентрализация пробуксовывает в Украине

В нынешних украинских реалиях под термином «децентрализация» произошло объединение двух понятий: непосредственно децентрализации системы власти и добровольного объединения небольших общин в селах. Эксперты раздела «Новости Украины» журнала для инвесторов «Биржевой лидер» со ссылкой на издание «Деловая столица», первое не представляется возможным без второго: передача власти из центра реальна только при условии, что на местах, включая сельскую местность, есть люди, которые согласны эту власть взять на себя, включая полномочия, компетенции и финансовые ресурсы.

Потребность как в первом, так и во втором пункте появилась далеко не сегодня. Усиление необходимости децентрализации стала особенно актуальной во времена президентства Виктора Януковича и подконтрольной ему Партии регионов. Ведь именно лозунг о децентрализации помог им прийти к власти. Но они в действительности начали активно цементировать свой режим. Та модель, которая ими была создана, способствовала крупному обогащению регионалов через финансовые потоки, которые идут из регионов (в качестве налогообложения и множеств сборов) в обратном направлении - из центра в регионы (речь в данном случае идет о дотациях и субвенциях). После событий на Майдане и смены власти в демонтаже данной системы сомнений не возникало, однако основным препятствием в данном случае оказались слабые общины в селах.

С 1991 года, когда Украина стала независимым государством, и по сегодняшний день, в селах количество населения снизилось на два с половиной миллиона человек, а населенных пунктов стало меньше на 348. При всем этом, имело место увеличение количества сельских советов – на 1067. Это означает, что имело место дробление общин. В начале минувшего года количество существующих в Украине территориальных общин было равно двенадцати тысячам. Из них в более пятидесяти процентов население составляло менее трех тысяч человек. А в 1129 общинах и вовсе менее пяти

сотен человек. Нет ничего странного в том, что в большей части сельских общин до сих пор не удалось создать исполнительные органы сельские советы, нет учреждений бюджетной формы собственности, коммунальных предприятий и тому подобное.

Небольшие сельские общины начали добровольно объединяться в мае минувшего года. Данный процесс подкреплялся необходимыми материальными стимулами. Благодаря этому у правительства появилась возможность одновременно приступить к процессу децентрализации самой системы власти. И первый, и второй процесс уже успели пройти период подготовки и в настоящее время находятся на решающей фазе. Оба они наделены своими «ускорителями» (которыми также являются доноры из Западных государств) и своими «тормозами». Примечательно, что функция «тормозов» выполняется не только из-за инерционности традиций высокопоставленных чиновников, но и просчетами в организационном процессе. А это все снижает коэффициент полезного действия реформы. Более того, не обходится без конфликтных ситуаций, в которых задействованными оказываются разные органы власти, политические и общественные структуры, которые между собой не поделили инструменты влияния.

Юлия Тимошенко против децентрализации.

На конец 2014 года все свидетельствовало о том, что децентрализация бюджета станет весомым толчком для начала процесса реформ в органах местного самоуправления. Ответственным за данный процесс в первом правительстве Арсения Яценюка был нынешний глава Кабмина Владимир Гройсман, который на то время работал первым вице-премьером-министром регионального развития, строительства и ЖКХ. Итогом наработок его министерства оказался принятый депутатами парламента в декабре 2014 г. закона «О внесении изменений в Бюджетный кодекс Украины (относительно реформы межбюджетных отношений)». Благодаря реализации данного документа позволило стало возможным увеличение поступлений в общий фонд местных бюджетов в прошлом году на 29,6 млрд грн (или на 42,1 %) по сравнению с 2014-м.

Однако процесс изменений в Конституцию в части децентрализации оказался заблокирован борцами с так называемым «особым статусом» Донбасса. Принятие новой редакции ряда других важных законов, в том числе об административно-территориальном устройстве, о местном самоуправлении, о префектах, так и не состоялось.

В комитете Верховной Рады по вопросам государственного строительства, региональной политики и местного самоуправления, возглавляемым депутатом от «Батькивщины» Сергеем Власенко, лежит без рассмотрения законопроект № 3638. Его принятие способствовало созданию действенных объединенных общин без внесения изменений в перспективные планы. Данным законопроектом предусматривалось использование такого механизма, который бы помог новой общине стать частью ранее созданной

об'єдиненної територіальної общини (ОТО) по упрощеній процедурі, без проведення виборів на всій території ОТО.

Необхідність сильного центра для продвиження реформи виникла і с целью свести на нет все идеи Юлии Тимошенко вне стен парламента. Война против децентрализации – это новая фишка руководителя «Батьківщини» после провалившейся кампании против роста тарифов (*Буржевой лидер* (<http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008292780.html>)). – 2016. – 6.06).

Галицький Кореспондент: Ми всі і є влада...

Для чого нам, громадянам України, Конституція? Чи вважаємо ми Конституцію важливою для свого повсякденного життя? Чи є наша Конституція для нас цінністю?

На ці питання ми повинні відповісти самі. І ніхто інший. Якщо хочемо зробити нашу державу сильною та успішною, ці питання потребують відповідей від кожного громадянина та консенсусних відповідей усього суспільства.

Попри всі складнощі нинішньої ситуації в Україні, ми намагаємося будувати демократичне суспільство. Так, зараз проблем більше, ніж можливостей їх вирішити. Але третю статтю Конституції України, в якій сказано, що ЛЮДИНА, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, ще ніхто не відміняв. Як і п'яту статтю, де йдеться про те, що єдиним джерелом влади в Україні є НАРОД.

«Не так давно в Росії провели соціологічне дослідження, в якому цікавилися у громадян цієї країни, кого вони вважають головним джерелом влади, – каже голова правління Центру політико-правових реформ Ігор Коліушко. – І там приблизно дві третини респондентів відповіли, що це президент країни. Тоді ми провели аналогічне опитування в Україні. У нас же гаранта «головною» владою назвали лише чверть громадян. Решта впевнені, що це народ. Начебто показник значно демократичніший. Однак якщо порівнювати з Європою, то відсоток відповіді, коли главу держави називають «основним джерелом влади» в країні, взагалі наближається до нуля.

Тому всі ми повинні усвідомити, що не є сторонніми спостерігачами, а повноправними громадянами, чия думка не просто може бути врахована, а є основоположною. Наприклад, піклуючись про перспективу свого сина або доньки, ми ретельно ставимося до вибору для них освіти – куди вступати, в яку школу відправити, яку іноземну мову вивчати. Проте Основний Закон країни куди більш важливий для майбутнього наших дітей.

Так, раніше можна було почути думку, що хоча в Україні формальний документ під назвою «Конституція» є, насправді Конституції немає. Треба

визнати, що велика доля правди у цих словах була. Але з певного моменту це вже не так. Революція гідності зробила Конституцію України справжньою. Ми повинні пам'ятати, що люди, які вийшли на Майдан, вимагали не тільки зміни облич у політиці, але і зміни системи. І це, в першу чергу, не косметичні, а комплексні зміни Основного Закону.

Зараз часто можна почути нарікання, мовляв, кожна влада приходить і змінює Конституцію «під себе». Щоб цього не сталося знову, нам необхідно стати активними учасниками проведення конституційної реформи. В цьому разі в нас є шанс змінити Конституцію «під себе».

«Тому належно проведена реформа Основного Закону країни покращить сприйняття Конституції, – упевнений Ігор Коліушко. – Однак ця ціль не може бути досягнута самими лише поправками до Конституції, навіть якщо вони будуть ідеальними за формою і за процедурою. Ціль конституційної еволюційної реформи полягає в тому, щоб дотримання Конституції було самодостатньою ціллю і той, хто порушив її, не мав місця в українській політиці, навіть якщо йдеться про таке звичке неособисте голосування депутатів. Потрібно, щоб ми розуміли та відчували, що будь-яке порушення Конституції завжди є наступом на людську гідність, свободу і справедливість.

Зараз можна виокремити чотири основних напрями конституційних змін: встановлення ефективного механізму державної влади, створення конституційних передумов для децентралізації влади, посилення незалежності та професійності судової влади, гарантування прав і свобод людини і громадянина.

Механізм державної влади повинен ефективно управляти державою в інтересах українського суспільства. Для цього необхідний баланс гілок влади в межах парламентсько-президентської республіки, який унеможливить узурпацію влади будь-ким з вищих посадових осіб.

Паралельно необхідно активно розвивати парламентаризм. Простіше кажучи, необхідно покращити парламент – зробити його ефективнішим та якіснішим. До речі, більш демократичної системи управління в світі ще не вигадали.

Також децентралізація влади є однією з ключових частин конституційної реформи, яка сьогодні необхідна Україні. Це надання максимальної кількості повноважень та бюджетних коштів, які зараз перебувають в розпорядженні державних органів влади, органам місцевого самоврядування. Цей процес покликаний наділити повноваженнями ті органи, які працюють найближче до людей та можуть вирішувати місцеві проблеми якомога ефективніше.

Система правосуддя в Україні за своїм змістом та цінностями має мало спільного з судовими системами розвинених країн Європи та світу. Рівень довіри до неї в Україні є найнижчим у Європі та одним з найнижчих у світі. 2 червня цього року внесені зміни до Конституції, які дають шанс повернути справедливість до судів.

Щодо конституційних прав людини в нашій країні, то зараз, на превеликий жаль, в більшості своїй вони швидше декларативні і

популістські. Наприклад, безкоштовна охорона здоров'я або освіта. Ми всі розуміємо, що виконати їх неможливо. З іншого боку, і керівництво країни особливо не приховує, що порушує Конституцію, не виконуючи один з її головних розділів – права людини. Звідси й недовіра у суспільстві до Основного Закону. А це є руйнівним для України. Тому необхідне реалістичне закріплення соціально-економічних прав громадян у Конституції.

Ми як громадяни України повинні не так визначити наявні проблеми – на превеликий жаль, вони нам всім добре відомі – як, об'єднавши зусилля, спробувати їх вирішити.

Нам ніколи не можна забувати про вже згадану п'яту статтю Конституції України. Ми всі і є влада! *(Галицький кореспондент (<http://gk-press.if.ua/my-vsi-i-ye-vlada/>)). – 2016. – 21.06).*

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Президент П. Порошенко вважає, що зміни до Конституції України в частині децентралізації і так званого «особливого статусу» Донбасу можуть бути прийняті лише після виведення російських військ із Донбасу. Про це він сказав в інтерв'ю французькому каналу Itele.

«На мою думку все дуже очевидно і спирається на логіку Мінських домовленостей, тобто складається з кількох частин. Перший пріоритет – безпековий. Це означає, що маємо мати реальний режим припинення вогню. На жаль ситуація на місцях не є такою», – сказав він, відповідаючи на питання, чому не приймаються зміни до Конституції.

«Україна відвела частину своїх озброєнь та співпрацює з СММ ОБСЄ, яка неодноразово підкреслювала, що Україна виконує свої зобов'язання. В той самий час Росія продовжує постачати зброю та амуніцію через неконтрольовану ділянку кордону, перекидати свої війська з однією єдиною метою – забезпечити продовження ескалації ситуації», – повідомив П. Порошенко.

За його словами, «очевидно, що для внесення змін до Конституцію є попередні умови (Мінських угод. – Ред.)».

«Російські війська мають бути виведені з території України. Місія ОБСЄ має мати доступ до неконтрольованої частини українсько-російського кордону і до інших зон, в яких критично важливо забезпечити виведення важкої техніки та озброєння», – наголосив П. Порошенко.

«І тільки після виконання цих попередніх умов ми можемо перейти до роботи по організації виборів. Інше питання, що ці вибори мають бути вільними, демократичними та чесними, але за нинішньої ситуації це видається неможливим», – сказав Президент *(Українська правда (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/21/7112436/>)). – 2016. – 21.06).*

Президент П. Порошенко готує зміни до Конституції щодо встановлення національної автономії кримських татар.

«Всі президенти і вся українська влада боялися кримських татар. Не тих боялися. Треба більше довіряти кримськотатарському народу – форпосту українськості в Криму», – сказав він.

П. Порошенко розповів, що модель встановлення національної автономії кримських татар буде встановлюватися як і решта змін до Конституцію.

«Це буде передача в Конституційну комісію. Включення туди представників кримських татар. Ретельне опрацювання, обговорення і передача на голосування до Верховної Ради», – сказав він (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/3/7110682/>). – 2016. – 3.06).

Якщо Конституційний Суд вирішить визнати положення закону про очищення влади такими, що не відповідають Основному закону, Верховна Рада може проголосувати за новий закон про люстрацію.

«Теоретично ми можемо допустити таке рішення. Якщо таке трапиться, я думаю, в українського парламенту є достатньо політичної волі, щоб повторно прийняти такий закон. Можливо, уточнений», – заявив Голова Верховної ради А. Парубій в ефірі телеканалу «112. Україна» увечері в п'ятницю, 10 червня. Спікер також висловив готовність особисто ініціювати ухвалення оновленого закону про люстрацію. Парубій нагадав, що очищення влади було однією з ключових вимог Революції Гідності, а також висловив сподівання, що Конституційний Суд таки не скасовуватиме результати люстрації. «Я впевнений, що немає ніяких підстав ставити закон під сумнів», – підкреслив голова парламенту (*Дзеркало тижня* (http://dt.ua/POLITICS/rada-mozhe-priynyati-noviy-zakon-pro-lyustraciyu-yakscho-ksu-skasuye-diyuchiy-parubiy-210952_.html). – 2016. – 10.06).

Вилучити з проекту змін до Конституції щодо децентралізації норму про особливий порядок місцевого самоврядування в деяких районах Донецької й Луганської областей не можна. Про це Голова Верховної Ради А. Парубій сказав журналістам у Києві.

8 червня міністр внутрішніх справ А. Аваков на засіданні уряду пропонував вилучити норму про особливий порядок місцевого самоврядування в деяких районах Донецької й Луганської областей із проекту змін до Конституції в частині децентралізації:

«Єдине, що ми можемо зробити, – повернутися до самого початку. Тобто рішення про вилучення пункту й повторне спрямування до Конституційного Суду – фактично повернутися на шлях із самого початку», – сказав А. Парубій.

Спікер наголосив з посиланням на висновок юристів, що у текст законопроекту про внесення змін до Конституції не можна вносити зміни між першим і другим читанням – «навіть кому ми не можемо виправити».

«Простого рішення немає. Ми не зможемо цей пункт (норму щодо Донбасу) зняти між першим і другим читанням, а повернення до початку розгляду – це має бути відповідальне політичне рішення», – сказав А. Парубій.

На його думку, у парламенті знайшлися б голоси за конституційну децентралізацію, якби в законопроекті не було норми про порядок місцевого самоврядування на Донбасі (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/9/7111251/>). – 2016. – 9.06).

Народний депутат «Народного фронту» Л. Ємець зазначає, що люстрацію буде неможливо повернути новим законом, якщо Конституційний Суд скасує Закон «Про очищення влади». Про це він пише в понеділок у Facebook.

«Неможливо буде повернути люстрацію новим законом, якщо КС скасує закон “Про очищення влади”. І це стосується не лише закону в цілому, а навіть і окремих його положень. Про це Конституційний суд висловився однозначно», – пише Л. Ємець.

Як приклад він наводить витяг з останнього скандального рішення про довічні доплати суддям.

«Конституційний Суд України зауважує, що закони, інші правові акти або їх окремі положення, визнані неконституційними, не можуть бути прийняті в аналогічній редакції, оскільки рішення Конституційного Суду України є “обов’язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені” (частина друга статті 150 Конституції України)», – цитує КС Л. Ємець.

«Повторне запровадження правового регулювання, яке Конституційний Суд України визнав неконституційним, дає підстави стверджувати про порушення конституційних приписів, згідно з якими закони та нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8 Основного Закону України)», – додає він (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/13/7111607/>). – 2016. – 13.06).

Голова фракції «Народний фронт» М. Бурбак каже, що НФ готовий розробити нову редакцію закону «Про очищення влади» у разі скасування діючої. «“Народний фронт” обурений тим, що минулого тижня КС планував скасувати процес люстрації», – сказав М. Бурбак.

Він зазначив, що за допомогою нинішнього складу Конституційного Суду В. Янукович узурпував владу.

«Нинішній склад КС має піти у відставку, а не шантажувати країну перспективою повернення грабіжників і бандитів Януковича», – сказав він.

М. Бурбак наголосив, що це питання є принциповим для фракції НФ.

«Якщо КСУ таки задумає скасувати відповідний закон, “Народний фронт” одразу ж зареєструє новий законопроект і зробить все, щоб

парламент його підтримав», – сказав депутат (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/13/7111610/>)). – 2016. – 13.06).

Міністр юстиції П. Петренко розповів, якими будуть основні положення судової реформи. «Прийнятий закон визначає кілька важливих моментів, які не подобаються чинним суддям і старій судовій системі. Перше – створюються абсолютно нові суди, новий Верховний суд, до цього суду будуть обиратися судді з публічних конкурсів. Це означає, що не буде автоматичного переведення суддів з старого суду в новий. Будуть проведені конкурси на всі посади суддів Верховного суду», – розповів глава Мін'юсту. Такі дії мають бути зроблені протягом шести місяців з моменту, коли закон вступає в силу. Міністр юстиції наголосив, що будуть створюватися нові апеляційні суди і у них також будуть призначатися судді тільки через публічний конкурс. П. Петренко зазначив, що судді, які призначалися за часів колишнього президента В. Януковича на 5 років, не зможуть бути автоматично переведені в новий суд. Вони допрацюють свій термін і будуть звільнені, що дозволить оновити судову систему на 60–70 %. «Із 1800 суддів, які призначалися в цей період, вже 800 припинили свої повноваження. І на ці 800 посад буде оголошений конкурс», – додав глава Мін'юсту (*Експрес* (<http://expres.ua/news/2016/06/18/190379-sudova-reforma-ukrayini-ne-spodobayetsya-chynnym-sluzhytelyam-femidy>)). – 2016. – 18.06).

Прийняття Верховною Радою необхідних змін до Конституції України є важливим кроком на шляху викорінення корупції в країні. Таку оцінку офіційного Вашингтона висловив під час брифінгу представник Державного департаменту США М. Тонер.

«Ми вітаємо Верховну Раду України з прийняттям сьогодні конституційних поправок та імплементацією законодавства, спрямованого на посилення незалежності судової системи, підзвітності та ефективності», – зазначив представник Держдепу.

Він назвав це «важливим кроком у боротьбі України з корупцією та реалізації сподівань українського народу щодо більш відкритої та прозорої судової системи, яка працює для всіх українців» (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/3/7110602/>)). – 2016. – 3.06).

У Брюсселі очікують від України остаточного ухвалення конституційних змін щодо децентралізації, а також інших важливих реформ. Про це заявили верховна представниця ЄС із зовнішньої політики та політики безпеки Ф. Могеріні та єврокомісар з європейської політики сусідства та розширення Й. Ган, передає DW.com.

У заяві Могеріні та Ган привітали ухвалення конституційних змін, які стосуються реформи судової системи, та запевнили у подальшій підтримці української влади з боку ЄС з метою досягнення конкретних результатів у короткі терміни.

«Ми сподіваємося, що сьогоднішнє голосування надасть імпульс для ухвалення в остаточному читанні поправок до Конституції щодо децентралізації та інших важливих реформ», – ідеться в спільній заяві Могеріні та Гана *(Українська правда (http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/3/7110598/). – 2016. – 3.06).*

Фракція «Самопоміч» не голосувала за внесення до Конституції в частині судової реформи через побоювання набуття Президентом повного контролю над суддями. Про це лідер фракції О. Березюк заявив журналістам.

«Добрими справами прикриваються найгірші. З одного боку, судді будуть звільнені, але судді-“п’ятирічки” не будуть звільнені. Більш цього, протягом двох років президент має одноосібне право приймати рішення щодо суддів. Послухайте, що це за реформа? Більше цього – легалізується монополія адвокатури», – сказав О. Березюк.

Також він висловив побоювання через те, що ці зміни підтримав «Опозиційний блок» і групи парламенту. На його думку, це говорить про те, що зміни в Конституцію в частині децентралізації будуть намагатися приймати так само і цього не можна допустити.

За словами О. Березюка, фракція протягом трьох останніх днів обговорювала, чи голосувати за зміни, але рішення прийнято не було, у зв’язку з чим фракція утрималася *(Українська правда (http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/2/7110547/). – 2016. – 2.06).*

Фракція «Радикальна партія» не голосувала за зміни до Конституції в частині судочинства, тому що вважає, що ці зміни підпорядковують суди Президенту України. Про це лідер фракції О. Ляшко заявив у кулуарах Верховної Ради.

«Усі розмови про те, що ця судова реформа потрібна для того, щоб знищити (чину. – Ред.) судову систему, ми переконані, не відповідають дійсності. Зміни до Конституції переслідували мету підпорядкувати судову реформу президенту України», – зазначив О. Ляшко.

«Ми вважаємо, ми переконані, про це говорить стаття 157 Конституції України, що в час умов воєнного стану зміни до Конституції не вносяться», – додав він.

Разом з тим О. Ляшко назвав голосування за зміни до Конституції репетицією по голосуванню за «особливий статус» Донбасу.

«Результати голосування за зміни до Конституції – це генеральне голосування за зміни до Конституції по особливому статусу Донбасу і виборів», – сказав лідер Радикальної партії *(Українська правда (http://www.pravda.com.ua/news/2016/06/2/7110530/). – 2016. – 2.06).*

Заместитель Председателя Верховной Рады О. Сыроид считает, что процесс реформирования судебной системы может растянуться на

несколько десятков лет. Об этом она сообщила на пресс-конференции в Киеве.

«Если мы говорим о судебной реформе, то тем, кто утверждает, что мы сделали судебную реформу, следует немного прикусить язык, потому что это процесс, я не хочу быть скептиком, но реалистом, – на несколько десятков лет. Поэтому надо дождаться, пока в систему придут люди нового качества», – отметила она.

«Для этого тех людей сначала нужно научить, а у нас юридическое образование коррумпировано. Так как же мы можем ожидать, что мы получим не коррумпированных адвокатов, судей и прокуроров? И это надо делать также. Но предложенное начало нам действительно дает большой шанс, что по этому тоннелю можно выйти, но путь этот будет очень долгий», – отметила О. Сыроид (*Обозреватель* (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/reforma-sudebnoy-sistemy-v-ukraine-rastyanetsya-na-desyatki-let-syroid-722220.html>). – 2016. – 6.06).

Конституційний Суд України в будь-який момент може анулювати або припинити дію основних положень закону про очищення влади, вважає міністр юстиції П. Петренко. «Ризики високі на сьогоднішній день. Поки парламент не прийняв зміни до закону є ризики, що в будь-який момент Конституційний суд може прийняти рішення, що стосується або анулювання, або часткового припинення основних положень закону про очищення влади», – сказав він в ефірі «5 каналу». П. Петренко зазначив, що «тут, справді, момент істини – чи судді Конституційного Суду будуть діяти за законом, розуміючи відповідальність, яка на них покладена з урахуванням, що є питання конфлікту інтересів щодо частини суддів, які наразі розглядають цей закон» (*Дзеркало тижня* (http://dt.ua/POLITICS/ministr-yusticiyi-poboyuyetsya-skasuvannya-lyustraciyi-u-bud-yakiy-moment-211582_.html). – 2016. – 18.06).

Ухвалена сьогодні Верховною Радою судова реформа унеможливить захист своїх прав у суді для 90 % українців. Про це в ефірі телеканалу «112 Україна» заявив народний депутат Ю. Левченко.

За його словами, це пов'язано з новими вимогами до адвокатів. Зокрема, відтепер вони зобов'язані отримати ліцензію на представлення інтересів громадян у суді. Відстоювати свої права в судовому порядку українці зможуть лише у супроводі адвоката. Однак, на думку Ю. Левченка, у зв'язку з тим, що більша частина населення не може собі цього дозволити, суди для них виявляться недоступними.

«По суті, 90 % українців втратять можливість захищати свої права у судах. Вводиться так звана диктатура адвокатів. Після вступу в силу цих змін жоден українець не зможе отримати будь-яку правову допомогу в судах, окрім правової допомоги адвоката, який отримає відповідну ліцензію зборів адвокатів», – зазначив нардеп (*Ракурс* (<http://ua.racurs.ua/news/71800-nardep>).

cherez-sudovu-reformu-90-ukrayinciv-ne-zmojut-zahystyty-svoyi-prava). – 2016. – 2.06).

Украинский Закон «Об очищении власти» противоречит не только европейским нормам права, Конституции Украины, но даже сам себе; фактически им подменили реформу, которая могла бы сделать процесс люстрации прозрачным и эффективным. Об этом в прямом эфире «Обозревателя» заявил экс-заместитель начальника Главного следственного управления Генеральной прокуратуры Украины В. Грищенко.

По его словам, украинский Закон «Об очищении власти», который вступил в действие в 2014 г., имеет множество внутренних противоречий и нарушает права человека.

«У украинского закона о люстрации существуют внутренние противоречия. Принципы этого закона заложены во второй части статьи 1. Они регламентируют верховенство права, законности, гарантируют презумпцию невиновности, принципы индивидуальной ответственности. Но дальше статьи этого же закона говорят о коллективной ответственности, когда человек виноват только в том, что он занимает определенную должность. Не важно, как он работал: нарушал ли он закон, права людей или нет... В Конституции Украины тоже заложен принцип презумпции невиновности, но данный закон ему противоречит. Все виновны, потому что виновны», – отметил В. Грищенко.

По мнению экс-прокурора ГПУ, Украине необходима люстрация в органах власти, но проводить ее нельзя, ровняя всех под одну гребенку.

«В Украине нужна люстрация и очищение власти, но ее нужно проводить как глобальную реформу всех органов власти, в том числе, и правоохранительных органов. Это более сложный путь. Так просто этого не сделаешь, но от этого будут видны результаты, и они будут положительными», – подытожил В. Грищенко (*Обозреватель* (<http://obozrevatel.com/crime/79831-imitatsiya-lyustratsii-ekspert-nazval-effektivnij-metod-ochischniya-vlasti.htm>)). – 2016. – 10.06).

Обновление судебной системы без изменений в Конституцию невозможно, об этом председатель Высшего совета юстиции И. Бенедисюк отметил во время пресс-конференции для представителей СМИ по итогам года деятельности Высшего совета юстиции, состоявшейся 9 июня.

Отвечая на вопросы представителей СМИ относительно оценки нового Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей», И. Бенедисюк сказал, что в целом положительно оценивает его принятие.

«По моему мнению, обновление судебной системы теми механизмами, которые были заложены, фактически исчерпаны. Для того, чтобы в дальнейшем осуществлять обновление судейского корпуса; вводить новые механизмы для дисциплинарной ответственности, увольнения судей, отбора,

проведения конкурса, нужны были изменения в Конституцию Украины», – сказал председатель ВСЮ.

И. Бенедисюк напомнил, что по новому Закону «О судоустройстве и статусе судей», который недавно был принят Верховной Радой Украины, все дисциплинарные производства должны быть переданы в Высший совет юстиции. Таким образом, будет создан единый орган, который будет заниматься дисциплинарной ответственностью судей. В то же время в этом председатель ВСЮ видит и определенный риск для ВСЮ, в которую будут переданы все дисциплинарные дела в отношении судей.

«Здесь нужно сработать на опережение; создать механизм упрощенного рассмотрения материалов, поскольку, по разным оценкам, в Высшей квалификационной комиссии находится 10–15 тыс. жалоб на действия судей, – отметил И. Бенедисюк. – Все эти жалобы нужно рассмотреть, чтобы была обеспечена составляющая неотвратимости наказания. Когда судьи поймут, что они не только независимы, но и ответственны перед обществом, в т. ч. через механизмы привлечения их к ответственности, мне кажется, ситуация в обществе изменится».

Он также отметил, что «без принятия Закона Украины “О судоустройстве и статусе судей” было бы еще хуже. Те недостатки, которые в нем есть, проявятся, но никто не лишает законодателя возможности их исправить»

*(Судебно-юридическая газета
(<http://sud.ua/news/2016/06/10/91761-obnovlenie-sydebnoj-sistemi-bez-izmenenij-v-konstitutsiyu-nevozmozhno--predsedatel-vsyu-ibenedisyuk>). – 2016. – 10.06).*

Правозащитные организации приветствуют решительность украинских властей провести судебную реформу, однако предостерегают относительно качества предлагаемых изменений в Конституцию.

Как сообщает пресс-служба Украинского Хельсинского союза по правам человека со ссылкой на заявление ряда украинских правозащитных организаций, проект № 3524 изменений в Конституцию создает серьезные угрозы для правосудия, поэтому его принятие может «повлечь обратный эффект и в целом перечеркнуть ту цель, ради которой эти изменения принимаются».

Как отмечают правозащитники, в проекте содержится недопустимо большое количество бланкетных норм, которые фактически превращают будущие положения Конституции на «кота в мешке».

«На практике это даст возможность парламенту и правительству самостоятельно решать, что означает та или иная норма Конституции. Кроме того, голосование изменений в Конституцию “в пакете” с простыми законопроектами является прямым нарушением процедуры. Стоит также отметить, что недостатки проекта обесценивают право на справедливый суд», – говорится в сообщении *(Пакупс (<http://racurs.ua/news/71626-proekt-izmenenij-v-konstituciu-soderjit-sereznye-ugrozy-dlya-pravosudiya-pravozaschitniki>). – 2016. – 30.05).*

Ухвалені Верховною Радою зміни до Конституції України стосовно судової реформи зберегли старі способи тиску на суддів. Про це йдеться в статті правозахисника Г. Койнаш, опублікованій аналітичним центром Atlantic Council.

Експерт, серед іншого, зазначає що Рада проігнорувала застереження з приводу змін, які раніше висловлювалися правозахисниками з платформи «Правозахисний порядок денний» та громадською платформою «Реанімаційний пакет реформ».

«Викликає розчарування, коли політики використовують беззаперечну потребу у судовій реформі для прощтовхування змін, які заморожують реальні проблеми та перешкоджають необхідним реформам», – пише Г. Койнаш, яка є членом Харківської правозахисної групи.

Напередодні в «Реанімаційному пакеті реформ» назвали такі основні недоліки пропонованого на розгляд ВР проекту:

– голови судів і їхні заступники часів Януковича, які звикли виконувати політичні вказівки, зможуть ще шість років залишатися на своїх посадах, при цьому всупереч Конституції президент випикуватиме їм посвідчення;

– не передбачено жодного оновлення апеляційних судів, якщо й будуть вакансії, їх зможуть зайняти лише судді з суддівським стажем мінімум п'ять років;

– судді, які були призначені на п'ять років за часів Януковича, для безстрокового призначення будуть проходити не конкурс на рівні з іншими фахівцями, який дозволить відібрати кращих, а лише кваліфікаційне оцінювання;

– громадськість не матиме ефективних важелів впливу на добір та оцінювання суддів: висновки новоствореної Громадської ради доброчесності не матимуть вирішального значення для кваліфікаційного оцінювання суддів за критерієм доброчесності, вона не матиме жодного впливу на конкурси на вакантні посади в місцевих судах; склад кваліфікаційної комісії суддів розширюється, але не за рахунок представників громадськості;

– законопроект хоч і передбачає створення Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції, але відкладає це на невизначений час; статус цього суду не містить додаткових гарантій незалежності (особливий порядок добору, підвищені зарплати, свій бюджет тощо);

– значно обмежується право на відеозапис відкритого судового засідання.

А у платформі «Правозахисний порядок денний» заявили, що «зміни до Конституції у частині правосуддя у проекті містять істотні недоліки та несуть небезпечні ризики, які не можна виправдати навіть передбаченими у тексті позитивними новелами».

«Правозахисні організації наголошують, що, випикуючи зміни до Конституції виключно із міркувань good governance та забуваючи про права людини, можна побудувати диктатуру, яку досить часто цей самий good governance блискуче забезпечує», – зазначили в платформі.

«Хочемо особливо наголосити, що усі зміни до Конституції в частині правосуддя мають втілювати ідею незалежності судової влади від інших гілок влади... Суд не може бути інструментом втілення політичних настроїв влади або населення – він має працювати виключно на основі норм права», – також відзначили у платформі.

Натомість затверджені Верховною Радою зміни до Конституції у частині правосуддя привітали дипломати різних країн.

«Історичний день. Вітаємо затвердження Радою конституційних поправок стосовно судової реформи; великий крок вперед на європейському шляху України. США готові підтримувати реалізацію і подальшу роботу щодо перетворення судової влади на незалежну, підзвітну та ефективну структуру», – зазначив посол США в Україні Дж. Пайтт.

«Це важливий прогрес. Ефективне втілення гратиме ключову роль у відновлення довіри громадськості», – відзначила посол Великої Британії в Україні Дж. Гоф.

«Зміни з приводу судової реформи ухвалені Радою, означають, що в Україні тепер існує незалежний суд. Це значне досягнення», – твітував Генсек НАТО Є. Столтенберг.

«Це важлива база для дуже необхідних судових реформ», – твітував К. Донс, посол Данії в Україні (*Radio Свобода* (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27776184.html>). – 2016. – 3.06).

Експерт інститута політичного образования А. Солонтай заявив, что нынешняя позиция П. Порошенко достаточно сильная, а это может спровоцировать Президента узурпировать власть. Об этом он сообщил в своем интервью «Громадское радио».

«После изменений в судебной сфере президент очень сильно окреп как политическая фигура. Если внедрить сейчас решение о децентрализации, его позиция еще более усилится, а это опасно для Украины», – отметил он.

В то же время А. Солонтай подчеркнул, что окружение П. Порошенко может подтолкнуть его к узурпированию власти. А если в этот момент будут проходить процессы децентрализации, которые сначала предусматривают «вертикализацию» властных полномочий – это необратимо приведет к катастрофе (*Politeka* (<http://politeka.net/235618-ekspert-obyasnil-pochemu-sejchas-opasna-detsentralizatsiya/>). – 2016. – 12.06).

Как утверждает народный депутат Украины от фракции «Самопомощь» Е. Соболев, президентские изменения в Конституцию в части правосудия позволяют главе государства фактически установить контроль над всей адвокатурой. В частности, как пояснил политик, если раньше каждый гражданин имел право просить представлять его в суде как профессионального адвоката, так и просто хорошего юриста, то теперь это право забирают.

«Когда представитель Порошенко А. Филатов пришел убеждать “Самопомощь” голосовать за эти изменения в Конституцию, мы спросили:

“А для чего Вы предлагаете монополию адвокатуры? Такого нет ни в одной Конституции мира?”. Алексей начал рассказывать, что это с целью развития этой профессии, нужно создать для нее условия, и тому подобное. Я сразу сказал нашим, что это очередная ловушка. У настоящих, неподконтрольных клептократами адвокатов просто заберут свидетельства. Ранее это не имело большого смысла, так как они могли прийти в суд защищать людей и без статуса адвоката. А теперь это запрещено всеми этими парламентариями, которые поддержали идеи Порошенко», – написал Е. Соболев в Facebook.

По его словам, П. Порошенко сегодня имеет шанс сделать то, что не удавалось ни Кучме, ни Януковичу – держать в кулаке и следователей, и прокуроров, и судей, и адвокатов (*Media.novostimira.com* (http://novostimira.com/novosti_mira_170435.html). – 2016. – 13.06).

Вынесение на обсуждение Верховной Рады изменений в Конституцию относительно «особого статуса» Донбасса может привести ко взрыву внутри общества. Об этом в эфире телеканала «112 Украина» заявил заместитель министра по вопросам оккупированных территорий и вынужденных переселенцев Г. Тука.

«Надеюсь, что нам удастся отстоять нашу точку зрения, наше видение, но есть какие-то принципиальные вещи, на которые Украина никогда не пойдет и это должна понимать противоположная сторона. Например, если внести на обсуждение в Верховную Раду изменения в Конституцию относительно так называемого особого статуса, хотя речь идет не об особом статусе, а лишь об условии местного самоуправления. Я убежден, что сейчас не будет необходимого количества голосов за принятие положительного решения относительно такого предложения. Я убежден, что это может привести ко взрыву внутри общества», – отметил он.

Как сообщалось, ранее военный эксперт О. Жданов предположил, что путем усиления огневого воздействия на Донбассе Россия пытается добиться решения украинского парламента об «особом статусе» оккупированных территорий (*112.ua* (<http://112.ua/politika/rassmotrenie-izmeneniy-v-konstituciyu-otnositelno-osobogo-statusa-donbassa-privedet-ko-vzryvu-vnutri-obshhestva-tuka-318867.html>). – 2016. – 15.06).

Народный депутат от «Оппозиционного блока» С. Левочкин, заявил что его партия не будет поддерживать предложенные Президентом изменения в Конституцию в плане децентрализации и особого статуса для Донбасса, так как они не способствуют реальной децентрализации.

«“Оппозиционный блок” не поддерживает предлагаемые властью изменения в Конституцию по децентрализации, поскольку эти изменения не решают задачу децентрализации власти, а усиливают президентскую вертикаль», – пояснил С. Левочкин.

По его словам, «Оппозиционный блок» не видит альтернативы Минским соглашениям, но вместе с этим не видит зависимости выполнения Минска и принятия децентрализации в предложенном властью виде.

«Децентрализация с назначаемыми из Киева префектами, по нашему мнению, децентрализацией не является. А те две строчки в законе, которые регламентируют особый статус Донбасса, не воспринимаются визави Украины по переговорам. Поэтому проект изменений в Конституцию по децентрализации – это не решение для продвижения к миру и реинтеграции Донбасса», – отметил политик.

С. Левочкин также уточнил, что «Оппозиционный блок» выступает за реальную децентрализацию, которая даст равные права и реальную самостоятельность всем регионам Украины (*Страна* (<http://strana.ua/news/17818-oppozicionnyj-blok-ne-budet-golosovat-za-izmeneniya-konstitucii-kotorye-predlagaet-vlast-levochkin.html>). – 2016. – 13.06).

ЭКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

В. Мусяяка, профессор права, научный консультант Центра Разумкова

Изменения в Конституцию по судам и децентрализации – две большие разницы

В 2014 году, когда менялась Конституция, я говорил, что в период войны нельзя этим заниматься: нужно дождаться спокойной ситуации и потом решать вопросы изменений в Конституцию. Для меня абсолютно понятно, что есть условия для введения военного положения. Но это не сделано юридически. Надежда Савченко в Верховной Раде говорила, что в условиях военного положения менять Конституцию нельзя, видимо исходя из ст. 157-й, где прописаны запрет на внесение изменений в Конституцию в условиях военного положения. Если бы было официально введено военное положение в соответствии с указом президента и утвержденным Верховной Радой, появились бы условия военного положения, отрицать наличие которых юридических оснований не было бы. Сейчас можно утверждать о наличии условий для введения военного положения, но их очевидность юридически не реализована. Поэтому при всей очевидности реалий нет правовых оснований отрицать возможность внесения изменений в Конституцию.

После принятия поправок в Конституцию в части правосудия лидеры некоторых политсил стали говорить, что это репетиция принятия изменений к Основному закону по децентрализации. Скажу так: изменения в Конституцию в части правосудия и изменения в Основной закон в части «децентрализации» как говорят в Одессе – две большие разницы. Проект изменений в Конституцию в части децентрализации по сей день сопровождается шлейфом разных политических и социальных событий при достаточно адекватном понимании общества смысла Минских соглашений. Мне абсолютно ясно, что недопустимо, вносить изменения в Конституцию на основании изменений в регламент Верховной Рады, «одобренных» решением

Конституционного суда (о понятии следующая очередная сессия. – Ред.). Думаю, что и все депутаты, голосовавшие за изменения в регламент, понимали, что такое «следующая очередная сессия» на которой должны окончательно приниматься конституционные изменения. До их решения не возникло вопросов у парламента – как понимать «следующая очередная сессия» – это сессия следующая, вслед за предыдущей. Да и сам Конституционный суд в свое время сказал, что изменения в Конституцию должны вноситься на «двух последовательных очередных сессиях».

Депутаты решили и КСУ вопреки прежнему своему решению согласился, что окончательно изменения в Конституцию могут вноситься на любой очередной сессии. Мол, потом решим, конституционно это или не конституционно – лет эдак через 5, как это было с решением Конституционного суда, принятого 30 сентября 2010 года. Так нельзя с Конституцией и государством поступать. Тем более, «очильники» власти на Майдане в 2014 году заявили, что мы восстанавливаем конституционный порядок, и будем действовать в соответствии с Конституцией. Нужно ли все доводить до абсурда? Не думаю, что за внесение изменений в Основной закон по децентрализации найдется 300 голосов.

Говоря о своевременности принятия Конституционных поправок по части правосудия и нового закона о судоустройстве и статусе судей стоит сказать, что до того состояния, до которого доведена судебная система, изменения в Конституцию были необходимы, поскольку очевидна потребность изменить весь механизм формирования судебной власти, контроля за ее деятельностью, убрать политические влияния на суды и судей, четко определить какие органы должны этим заниматься. Можно сказать, что формально политическое влияние на судебную власть будет сведено к минимуму: Президент не будет назначать судей на первые 5 лет – будет бессрочное назначение и не Верховной Радой, как сейчас. Президент будет назначать судей по представлению Высшего совета правосудия, выполняя т. н. «церемониальную» функцию. То есть, президенту должны подавать уже отобранных после конкурсов, квалификационных экзаменов кандидатов: после проверки на этичность и добросовестность. Не должно быть такого, когда Президент будет сам «отбирать» судей.

Вместе с этим, у меня есть немало сомнений относительно ряда положений законопроекта. К примеру, я не согласен с тем, что фактически на откуп адвокатскому сообществу отдается все, что касается защиты прав человека в суде. В Конституции записано, что каждый имеет право выбирать защитника своих прав. Значит, это могут быть не только адвокаты. В нынешних условиях если всем этим будут заниматься только адвокаты, многие люди просто потеряют возможность защищать свои права, потому что у них не будет возможности оплатить услуги адвокатов. По сути, создается «монополия» адвокатуры. Или, к примеру, вообще странное положение 124-й статьи Конституции о том, что Украина «может признать» юрисдикцию Международного уголовного суда на условиях, определенных Римским статутом. Мы в 2000 году подписали Статут, но по сей день не

ратифицировали его. В переходных положениях закона об изменениях Конституции написано, что положение о распространении юрисдикции Международного уголовного суда вступает в силу через 3 года после вступления в действие изменений. Выходит, что только через три года вступит в действие положение о том, что «Украина может признать юрисдикцию МУС». А распространение юрисдикции Международного уголовного суда в Украине уже сейчас могло бы стать хорошим инструментом для реакции на действия России на Востоке.

Меня шокировало, что за основу и в целом был принят закон «О судеустройстве и статусе судей». Получается так: сначала приняли закон, на основе которого потом внесли изменения в Конституцию. Все должно быть наоборот: сначала нужно было внести изменения в Конституцию, затем они должны вступить в силу, а уже потом можно вносить изменения в соответствующий закон. При этом допущен ряд нарушений Регламента. Профильный комитет, который должен быть на страже Конституции и законной деятельности Верховной Рады, по существу, предложил нарушить регламент. В этом смысле подставлять важный закон для реализации изменения в Конституцию под возможное оспаривание его конституционности и законности – абсолютно неприемлемо. Я не понимаю, как юристы, которые отстаивали необходимость принятия такого решения, могли пойти на это? Возможно, они уверены, что абсолютно ничего не получится у тех, кто будет ставить под сомнение конституционность и соответствие Регламенту принятие этого закона и что у нас, как всегда, поговорят – и поедут дальше? Как раз все эти 20 лет, как была принята Конституция, свидетельствуют о том, что мы пришли к такому состоянию дел во всех сферах, в том числе и в судебной власти, из-за подобного отношения к Основному закону. Надеюсь, что у нас еще есть время и возможности (три месяца), чтобы принять Закон «О судеустройстве и статусе судей» в соответствии с Конституцией и Регламентом.

При том, что у меня немало претензий к самому проекту закона, но давайте будем точными в формулировках. Я слышу о том, что «Президент на два года сохраняет за собой право назначать судей». Но в Переходных положениях говорится, что до завершения процесса административно-территориальной реформы в части проекта изменений в Конституцию по децентрализации президент создает, реорганизовывает и ликвидирует суды самостоятельно, но не позже, чем до 31 декабря 2017 г. А дальше говорится, что Президент, по представлению Высшего Совета правосудия самостоятельно в течение двух лет переводит судей из одного суда в другой. Это не значит, что Президент будет назначать судей «самостоятельно». Конечно, безусловно, это чрезвычайно серьезный инструмент влияния на судебную власть: и создание, и реорганизация, и ликвидация судов, и перевод судей. Но это не монополия президента на процесс назначения судей. Он может переводить тех судей, которые уже работают в судах, а назначать новых он будет по представлению Высшего Совета правосудия: Президент будет только подписывать соответствующий указ о назначении

судей. То есть, он будет выполнять так называемую церемониальную функцию.

Конечно, реалии могут не полностью отвечать (или вообще не отвечать!) формальным предписаниям новых положений Конституции. Такие возможности могут быть нивелированы лишь активностью институтов гражданского общества, активностью и неприятием нарушений Конституции каждого мыслящего, заботящегося о будущем гражданина (*Сегодня* (<http://www.segodnya.ua/opinion/musiyakacolumn/izmeneniya-v-konstituciyu-po-sudam-i-decentralizacii-dve-bolshie-raznicy-722967.html>). – 2016. – 8.06).

А. Стельмащук, керуючий партнер однієї з найстаріших українських юридичних компаній «Василь Кісіль і партнери»

Президент прагне зберегти вплив на судову систему (Інтерв'ю)

Керуючий партнер однієї з найстаріших українських юридичних компаній «Василь Кісіль і партнери» А. Стельмащук на прохання «Ракурсу» прокоментував новий закон про судоустрій і статус суддів і зміни до Конституції в частині правосуддя:

– Події минулого тижня викликають суперечливі відчуття. Зміни до Конституції в частині правосуддя були опубліковані давно, а от їх проект імплементаційного закону з'явився в публічному доступі 31 травня. 2 червня було призначено голосування і по змінах до Конституції в частині правосуддя, і щодо нового закону про судоустрій і статус суддів. На те, щоб подивитися і вивчити зміни до Основного Закону, ще був якийсь час. На відміну від законопроекту про судоустрій, адже це дуже об'ємний документ, він розшифровує принципи і засади, визначені в Конституції, і є одним із базових законодавчих актів, на який слід було би звернути особливу увагу.

Особисто мені незрозуміло, чому таким коротким був шлях від того моменту, коли ці зміни були опубліковані і з ними могло ознайомитися професійне середовище, суспільство, коли можна було організувати якусь дискусію, – до дати голосування. Складається враження, що в цьому питанні розраховували на певний бліцкриг – зробити дуже швидко, так, щоб ніхто не встиг нічого вдіяти і взагалі зрозуміти, що коїться.

– *Про реформу ідеться два роки, а текст закону виглядає так, наче його писали в останню ніч на колінці. Як ви загалом оцінюєте закон – і революційні новації, частина яких виглядає доволі прогресивно, і техніку виконання?*

– Загалом, звісно, не можна сказати, що в тих 130 сторінках закону все погано. Там є чимало правильних речей, що стосуються процедури прийняття в судді, призначення суддів, вимог до їх добропорядності, перевірки майнового стану, кваліфікації. Вельми непогані зміни щодо недоторканності суддів – адже тепер служителям Феміди не будуть «священними коровами», коли треба чекати цілого парламенту, щоб зняти з

них цей привілей. Тобто є чимало позитивних моментів, але є й низка речей, які змушують замислитися.

Величезний простір для роботи залишає технічний бік цього законопроекту – передусім мова, якою його написано, стилістика, граматики і пунктуація. Я розумію, що це об'ємний документ і його треба було швидко готувати, але комісія працювала уже тривалий час, і, думаю, там мали бути люди, які підправили би всі ці речі, адже закон не може виглядати так недбало.

Якість тексту свідчить, зокрема, і про те, що до нього вносилося безліч змін і бракувало часу на узгодження деяких положень. Це дуже відчувається, і, очевидно, всі допущені в законі ляпи доведеться виправляти. Приміром, таке: «суди утворюються законом». Але закон не є суб'єктом, закон – це інструмент, а утворюються вони Верховною Радою. У свою чергу законопроект подається у ВР президентом, який перед цим консультується з Вищою радою правосуддя.

Інший приклад: створюється Вищий антикорупційний суд. Пішли таким шляхом, що будь-який правник може стати суддею цього суду. Тобто немає вимоги до кандидата, що це обов'язково має бути суддя. Вирішили розкрити двері для всіх, щоб не бути змушеними брати колишніх суддів, які, можливо, мають не ту репутацію. Але тут же є наступне положення, де йдеться про відсутність голови Вищого спеціалізованого суду: «повноваження за відсутності голови виконує заступник, який визначений головою суду, або інший заступник, який має... більший суддівський стаж». Та де ж його взяти, якщо Вищий антикорупційний суд сформували з людей, які раніше не були суддями? Ці технічні речі, як і граматичні помилки в тексті закону, підкріплюють враження, що все робилося поспіхом.

Але є значно глобальніші проблеми. Перша серед них – це роль президента у формуванні судів і призначенні суддів. Ми говоримо про те, що ця реформа покликана деполітизувати процес призначення суддів, адже наразі перше призначення на посаду судді на п'ять років здійснює президент, а безстрокове призначення – за Верховною Радою України. І от у зв'язку з цим спільнота дискутує: мовляв, фактично призначення судді безстроково – це домовленість між політичними силами, які мають можливості для торгу. Натомість запропоновані зміни подають як такі, що виключають політизованість цього процесу. Чи справді це так? Є досить детально прописана процедура призначення судді, коли він повинен пройти різні перевірки, скласти іспити, і зрештою все це закінчується тим, що Вища рада правосуддя робить подання щодо призначення судді, знову ж таки – президентові.

У законі є положення про те, що президент протягом 30 днів з моменту отримання подання видає указ. Тобто він начебто виконує церемоніальну функцію. Мабуть, таке може бути, але ж немає ніякого запобіжника, який не дозволяв би главі держави зловживати цим своїм обов'язком. Бо що робити, наприклад, кандидату в судді, стосовно якого Вища рада правосуддя зробила

таке подання, а президент не підписує указ? Очевидно, слід іти до суду і судитися з главою держави.

– *Ви би пішли судитися з президентом?*

– Я би пішов. Але мені важко уявити собі молодого суддю років 30-ти, який зважиться на такий крок.

Люди, які запропонували «церемоніальну функцію», кажуть, що президент не буде цим зловживати... Але пригадаймо недавню історію: у травні минулого року запрацювала Вища рада юстиції. За рік вона внесла президентові подання на призначення приблизно 130 суддів. Жоден із них не був призначений. Тобто президент порушував закон. Дуже хотілося б вірити, що це не повторюватиметься, але можливість для такого зловживання, безперечно, залишається.

Хоча передбачити запобіжник для цього зовсім нескладно. Приміром, якщо протягом 30 днів немає указу, вважається, що такий суддя набрав повноважень і може працювати. Або дозволити виконувати таку «церемоніальну функцію», наприклад, голові Вищої ради правосуддя. Якщо Вища рада правосуддя колегіально вносить подання про призначення судді, то навіщо чекати указу президента? Але окрім того, що на президента покладено функцію підписати указ, наче йому більше немає чого робити, для чогось саме в його присутності суддя має скласти присягу? Навіщо цей рудимент? Навіщо збирати всіх новопризначених суддів і дивитися їм у вічі, якщо ми говоримо про те, що судова гілка влади є незалежною? Яку роль тоді відіграє це зібрання?

– *Що стосується власне судоустрою: в революційних змінах чимало плутанини і неузгоджень, сказати б навіть – підміна понять...*

– Система судоустрою становить цілий блок питань. От усі аплодують, що ми перейшли від чотириланкової до триланкової системи. Все було б нічого, але Верховний суд тепер складається з Великої палати, Касаційного адміністративного суду, Касаційного господарського суду, Касаційного кримінального суду, Касаційного цивільного суду. У перехідних положеннях прямо йде мова про вищі спеціалізовані суди, які діють на цей час: Вищий спецсуд у цивільних і кримінальних справах, Вищий адміністративний суд, Вищий господарський суд – усі вони будуть реорганізовані, ліквідуються. Але Верховний суд фактично створений на базі нинішнього Верховного суду України і вищих спеціалізованих судів. Тобто фактично вони переходять у систему Верховного суду і навіть мають подібні назви.

Буде і голова Верховного суду, і голови відповідних касаційних судів. Подивимося, як це реалізують з точки зору процесуального закону, адже порядок здійснення судочинства виписаний в процесуальних законах. То у чому ж полягає перехід від чотириланкової системи до триланкової?

Ідея оновлення Верховного суду в Конституції реалізується так: вводиться назва «Верховний суд» – без «України», зрозуміло, для чого. Для того, аби сказати, що ВСУ ми ліквідуємо і створюємо нову структуру – Верховний суд. Так, і не приховуємо, а абсолютно відкрито говоримо, що діємо тими методами, що прийняті в українському політикумі: ліквідувати

діючу реальність, створити паралельну і зробити її такою, як ти хочеш. Очевидно, що саме таким чином йде і процес перетворення вищих спеціалізованих судів шляхом інкорпорації у Верховний суд. І фактично можна сказати, що вищі спеціалізовані суди ліквідуються, але судді, які нам підійдуть, склавши відповідний кваліфікаційний іспит, перейдуть у касаційні суди, а решта – вибачайте.

– Загалом судова система, виписана в новому законі, м'яко кажучи, не є стрункою, часом важко зрозуміти сфери впливу судів.

– Закон взагалі містить норми, які важко зрозуміти. Одна з перших статей закону про судоустрій і статус суддів забороняє створення спеціальних і надзвичайних судів. Закон передбачає начебто триланкову систему, але в ній раптом з'являються два суди, які одночасно поза цією системою: Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд. Вони за своїм духом фактично є аналогами вищих спеціалізованих судів, тобто касаційних судів, які діють тепер. Проте діятимуть новостворені суди як суди першої інстанції. Немає суду з питань інтелектуальної власності чи антикорупційного суду першої інстанції та апеляційного, а відразу є вищі суди, що, на мій погляд, вибивається з логіки тієї системи судоустрою, яка закладена в законі. Чим це не спеціальні суди, що не входять до структури судів?

Навіщо було створювати Вищий антикорупційний суд, до якого немає ніяких спеціальних вимог і який фактично поза системою судоустрою? Складається враження, що той, хто пропонував створити Вищий антикорупційний суд, таким чином одразу визнав, що ми не віримо в ефективність судової реформи, а тому одразу спеціально створюємо Вищий антикорупційний суд. До речі, корупційні справи є далеко не найскладнішими, щоб для них створювати спеціальний суд. Чому тоді справи серійних убивць залишати в системі загальних судів? Можливо, антикорупційний суд з'явився в проекті закону як результат тиску громадянського суспільства, яке не відчуває ефективної роботи по боротьбі проти корупції, а Вищий суд з питань інтелектуальної власності створили вже за компанію, щоб якось виправдати такий хід.

– Як ви розцінюєте пролонгацію повноважень президента щодо судової влади, що реалізується під егідою скрутної ситуації на Сході, але призводить до необмежених повноважень глави держави, що, звісно, поширюватимуться на територію всієї країни?

– Це лише підтверджує ту ідею, що президент прагне зберегти вплив на судову систему. І нам залишається тільки сподіватися на те, що формат, під який переформатовуватимуть судову систему, відповідатиме інтересам суспільства в широкому розумінні.

– Важко повірити, що такі надії мають під собою реальні підстави. І все-таки, які є для вас маркери, перші кроки з реалізації новацій у судовій сфері, які чітко продемонструють, куди насправді рухається ця реформа?

– Передусім, це формування Верховного суду і Вищої ради правосуддя. Для мене буде важливо подивитися, хто персонально увійде до складу

Верховного суду. Правничий ринок не такий вже й широкий, всі про всіх усе знають. Президент продемонстрував до цього часу, що у кадровій політиці для нього не останню роль відіграє критерій особистої довіри та прихильності, а відсутність необхідних професійних якостей не завжди є перепоною для призначення. Якщо цей підхід буде збережено при формуванні Верховного суду і Вищої ради правосуддя, він буде легко прослідковуватися, і приховати його буде дуже важко.

– Чи вітаєте ви ідею узаконеної адвокатської монополії на представництво в судах, певні окремі винятки з якої, а також поступовість її запровадження, як на мене, не рятують ситуації, якщо говорити про інтереси громадян?

– Щодо адвокатської монополії на представництво в суді, то я вважаю, що її слід скасувати. А загалом реформування адвокатури по важливості сягає рівня реформи правоохоронної системи. Адже якщо ми говоримо про продажні суди, то маємо завжди пам'ятати, хто саме передає суддям хабарі – а це адвокати. Водночас ми спостерігаємо, як поводить ся Національна академія адвокатів України. Створивши для адвокатів єдину ієрархічну систему, можна впливати на вирішення справ ще і з цього боку. Необхідно оновити цю систему, створити реальне адвокатське самоврядування. А за нинішніх умов монополія адвокатури, що запроваджується буцімто для підвищення відповідальності адвоката, насправді є інструментом тиску на нього і, звісно, не дасть декларованого результату.

– Загалом, яким є ваш прогноз щодо результатів чергового витка судової реформи?

– Звісно, реформа поки не відбулася, ще і почалася із затримкою у два роки. Загалом я прихильник іншого реформування. Можливо, воно було би повільнішим, але однозначно більш ефективним. Як буде все це реалізовуватися, побачимо. У будь-якому разі, реформа – це в першу чергу люди (*Ракурс* (<http://ua.racurs.ua/1220-andriy-stelmaschuk>). – 2016. – 10.06).

С. Рибалка, голова Комітету Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності

Недосудова недореформа

Для нормального розвитку України вкрай потрібна дієва судова система. Вона має захищати права простих людей, права інвесторів, стримувати апетити представників влади, справедливо вирішувати будь-які конфлікти. Саме тому без судової реформи усі інші будуть серйозно буксувати.

Але фракція Радикальної партії утрималася від голосування за президентський варіант змін до Конституції України щодо судової реформи.

Маю пояснити нашу позицію.

По-перше, нас абсолютно не влаштовує, як поспіхом, у порушення багатьох процедур, проштовхнули судову реформу.

Вже через 3 дні після формальної реєстрації, зранку в день винесення на голосування ключового законопроекту реформи – про судоустрій і статус суддів – поспіхом, абсолютно формально схвалили його на засіданні профільного комітету. І вже за годину закон ухвалює Рада.

Заступник голови парламенту Оксана Сироїд у своєму листі апарату та головам фракцій зазначила, що порушено не одну норму регламенту.

Зокрема, не витримано 14-денний термін на внесення альтернативного законопроекту, не можна приймати в цілому одразу після першого читання законопроект, який містить понад 100 статей (частина 4 102-ї статті Регламенту).

І найцікавіше – фактично Оксана Сироїд зловила апарат на фальсифікації. Законопроект було офіційно зареєстровано 30 травня. А підписаний він був ініціатором лише 31 травня.

Скажете, це нічого не змінює?

Справа навіть не у тому, що деякі інші важливі проекти роками чекають на розгляд, а деякі ухвалюються в трьох читаннях і потім ховаються назавжди бюрократичною машиною. Я кажу про те, що не можна проводити реформу, спрямовану на становлення верховенства права, через такі порушення процедур.

І, найголовніше. Яка може бути при цьому якість?

Повторюю: реформування судової системи вкрай потрібне. Без цього кардинально зменшуються успіхи усіх економічних реформ.

Але, як говорили ще в античні часи, поспішати треба повільно.

З власного досвіду можу сказати, що такі серйозні документи не можуть бути ґрунтовно опрацьовані нашвидкуруч. Наприклад, у процесі підготовки законопроекту про фінансову реструктуризацію у нашому комітеті було проведено десятки засідань робочої групи. Упевнений, судова реформа потребує ще більшої уваги, аби отримати бажані результати.

Ми визнаємо, що запропоновані парламенту зміни містять певну кількість корисних новел, реалізація яких може дійсно прискорити реформування національної судової системи. І закон ще можна доопрацювати.

Інше питання – зміни до Конституції України.

Чинним законодавством забороняється змінювати Основний закон під час війни. Ухваливши зміни до Конституції в частині судової реформи, Верховна Рада тим самим автоматично визнала, що ніякої війни у нас немає, а російський агресор не окупував Крим та частину Луганської та Донецької областей.

У цьому питанні Радикальна партія продовжуватиме відстоювати принципову позицію: не варто експериментувати з національним суверенітетом заради підтримки великої геополітичної гри між Заходом та Росією, в якій Україні відводять роль пішака.

По-друге, тимчасова норма, яка дозволяє президенту України протягом двох років особисто призначати суддів, – на нашу думку, значно посилює

президентські повноваження та може призвести до фактичного встановлення контролю над судовою владою.

Чи скористається президент новими можливостями, аби в ручному режимі розставити в системі більшість лояльних до нього суддів?..

Ми вважаємо, що і особисто для Петра Порошенка, і для України було б краще не створювати умов для чергового майдану та вигнання з посади чергового керівника країни. Досвід засвідчив, що повної узурпації влади українці не пробачають, однак наступного разу подібна криза може завершитися остаточною втратою державності.

Централізоване призначення голів судів Вищою радою юстиції в часи президентства Януковича призвело до тотального контролю з боку його адміністрації.

Тепер Вищу раду юстиції перейменували у Вищу раду правосуддя.

Експерти наголошують: закон дає можливість головам судів і їхнім заступникам часів Януковича, які звикли виконувати політичні вказівки, ще на шість-сім років залишитися на своїх посадах. При цьому їм посвідчення виписуватиме президент, та видаватиме його або сам «гарант», або його довірена особа. До того ж, він може гальмувати процедуру призначення незручних суддів безкінечно довго.

Реформа прокуратури «по-шокінські» яскраво засвідчила: стара система тиску на опозицію та рекетування бізнесу – залишилася. Отже, є велика імовірність і збереження старої системи впливу в судовій владі, і маніпулювання суддями через голів судів та призначених під впливом президентських «наглядачів» «нових» суддів.

По-третє, реалізація судової реформи в тому вигляді, як проголосував парламент, замість боротьби з корупцією може призвести до порушення права українських громадян на правосуддя.

Протягом часу, який минув з Другого Майдану, влада проводила непослідовну та незрозумілу політику щодо судової системи. Ті, хто ухвалював злочинні рішення, залишилися на посадах, а хто був чесним, часто були змушені залишати посади під тиском.

У результаті в країні сформувався значний дефіцит суддів, а протягом останнього року набирає обертів сумна тенденція щодо закриття судів, в яких просто немає кому працювати. І все це при тому, що суди завалені справами і просто фізично не встигають їх розглядати.

Парламент фактично відкрив «ящик Пандори» – шлях до звільнення 1800 суддів, майже третини всього суддівського корпусу. Призначення на вакантні посади, згідно чинної процедури триватиме дуже довго, як і всі процеси, які відбуваються всередині судової системи.

Масові звернення звільнених суддів в Європейський суд з прав людини стануть, цілком ймовірно, ще одним з наслідків ухвалення непродуманої реформи. Кажуть, позивачі матимуть великі шанси на успіх.

Отже, мільйони з держбюджету підуть на компенсації помилок тих, хто поспішав ухвалити реформу «під гаранта». Замість цього, ці гроші можна було б витратити на стимулювання економічного розвитку.

По-четверте, ухвалена судова реформа має багато прогалин та помилок.

Європейська бізнес-асоціація узагальнює критичні зауваження: «У запропонованих змінах відсутні ефективні інструменти громадського впливу на відбір і оцінку суддів, не передбачається оновлення складу апеляційних судів, а також відсутні ефективні механізми оновлення існуючого суддівського корпусу, наприклад, діючих голів судів та їх заступників».

Наприклад, не передбачено жодного окремого механізму добору суддів нового Верховного суду, що гарантував би неупередженість такого відбору і достатню довіру суспільства. У Вищій кваліфікаційній комісії суддів і Вищій раді юстиції немає жодного представника громадськості.

Ухвалена судова реформа передбачає також ліквідацію Вищого адміністративного суду. Експерти Венеціанської комісії у своїх рекомендаціях наполягали, що ВАС має зберегтися в національній судовій системі, тому що саме адміністративна юстиція має захищати громадян від зловживань та несправедливості з боку влади.

Також планується створити Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд.

Не зрозуміло, чого вони будуть називатися вищими, адже аналогічних судів більш нижчої ланки немає?

Окрім того, не зрозуміло, навіщо потрібний Вищий антикорупційний суд. Місцеві суди можуть виконувати функцію щодо розгляду справ про корупцію, і тут немає жодних організаційних проблем. Та й один суд простіше поставити під контроль чи підкупити.

Експерти Реанімаційного пакета реформ звертають увагу, що створення цього суду відкладається на невизначений час, закон не містить додаткових гарантій незалежності цього суду (особливий порядок добору, підвищені зарплати, свій бюджет тощо). Отже є загроза того, що новий вищий суд буде просто проїдати бюджетні кошти. Для того, аби він таки запрацював, треба негайно розробити та ухвалити спеціальний закон, який би забезпечив максимальні гарантії професійності та незалежності цього суду.

Таким чином, у прийнятому вигляді судова реформа може як законсервувати негативну ситуацію у судовій системі, так і погіршити її.

Причому, як говорять експерти Реанімаційного пакета реформ, це буде відбуватися під виглядом формального «врахування вимог громадськості», «створення нових судів» і «оновлення суддівського корпусу».

Отже, розуміючи, що існує ймовірність загрози узурпації влади з боку президента, все одно закликаємо владу до виправлення помилок (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/columns/2016/06/16/7111942/>). – 2016. – 16.06).

Судова реформа: когнітивний дисонанс з надією на поступ

Четвер 2 червня 2016 року можна назвати найпродуктивнішим днем у роботі Верховної Ради цього скликання. Не за кількістю ухвалених рішень, а за масштабністю змін, які несуть ухвалені закони, та рівнем їх підтримки народними депутатами. Парламент запустив довгоочікувану судову реформу, внісши зміни до Конституції та ухваливши нову редакцію закону про судоустрій, а також нові закони щодо виконання судових рішень.

На ці зміни можна покладати багато сподівань, але спосіб ухвалення деяких з них цілком відповідає ганебному правилу української політики – мета виправдовує засоби. Величезного обсягу закон про судоустрій усупереч регламенту прийнято за основу і відразу в цілому з правками, внесеними з голосу голови профільного комітету.

Зміни до Конституції стали можливими завдяки голосам депутатів Опоблоку та іншим вихідцям з Партії регіонів, які до того найбільше їх критикували. Що стало ціною цих голосів, можна лише здогадуватися. Можливо, вплинула «комірня книга» чорної каси Партії регіонів, витяги з якої опубліковано в ЗМІ, а оригінал передано до Національного антикорупційного бюро...

Та попри все результат у вигляді ухвалених законів є.

Закони можуть бути дієвими. На відміну від попередніх законодавчих рішень, які впродовж останніх двох років не додали віри у справедливість українського правосуддя.

Неуспішна стратегія попереднього «лікування»

Від початку парламент виходив з того, що судді були жертвою режиму Януковича і заручниками впливу на них через голів судів, Вищу кваліфікаційну комісію суддів (ВККС) і Вищу раду юстиції (ВРЮ). Тому законом «Про відновлення довіри до судової влади», який ухвалили у квітні 2014 р., суддям дали можливість виправити ситуацію.

Однак судді в більшості випадків залишили на посадах тих самих голів судів і через судові рішення надовго заблокували формування нового складу ВККС і ВРЮ. Немає цих органів – немає відповідальності суддів.

Далі парламент ухвалив закон «Про забезпечення права на справедливий суд» (лютий 2015 р.), яким запровадив кваліфікаційне оцінювання (переатестацію) всіх суддів. Рада суддів не погоджувала методики такого оцінювання, аж поки не сплинув відведений законом термін для переатестації суддів Верховного і вищих судів.

Лише цього року ВККС змогла почати оцінювання суддів судів нижчого рівня. Але за браком конституційних підстав для звільнення суддів, що не пройшли оцінювання, відправляла їх до школи суддів.

Доходило до смішного: не можеш пояснити, звідки взявся автопарк, – йди повчися у школі суддів. Зарплату держава платить, судочинство не здійснюється. Курорт! Звільнити не можна, бо Конституція, яка визначає вичерпний перелік підстав для звільнення судді, саме такої підстави не передбачає.

Що ж до суддів, які ухвалювали свавільні рішення під час подій 2013–2014 рр., то до звільнення їх рекомендовано небагато. Але й ті, кого звільняли, легко залишалися на посаді завдяки рішенням Вищого адміністративного суду.

За два роки судова система не дала суспільству жодного позитивного сигналу, що вона змінюється. Судова система не захотіла визнавати свою причетність до узурпації влади Януковичем. Навпаки, продемонструвала кругову поруку і відсутність агентів змін у суддівському самоврядуванні. Серед суддів, які працювали чесно, не знайшлося, за поодинокими винятками, тих, хто створив би потужну альтернативу активній частині суддівського корпусу, що протистоїть будь-яким позитивним змінам.

Суди разом із прокуратурою, за результатами соціопитувань, пасуть задніх серед державних інституцій з найнижчими в Європі показниками довіри (на рівні 5–10 %). Навіть президенту, уряду і парламенту довіряють більше. Хоча в інших європейських країнах суди зазвичай значно випереджають політичні органи в таких рейтингах.

Запит суспільства на радикальні зміни, щоб зламати корупційну систему, лише зріс. Судова реформа, поряд з антикорупційною, на думку населення, експертів, інвесторів, міжнародних організацій, стала найбільш затребуваною.

Чи справдяться їхні очікування – покаже час. Але вже нині можна визначити конституційні й законодавчі зміни, які дають шанс на поступ.

Зміни, що можуть стати успішними

Зміни в судовій системі почнуться зверху, а не знизу, на відміну від безуспішної реформи прокуратури. Замість чотирьох касаційних судів буде створено новий – єдиний Верховний суд з конкурсним доббором нових суддів і можливістю призначення судьями правників з-поза меж системи. Діючі судді цих судів зможуть або піти у відставку, або податися на конкурс.

Дотепер суди вищого рівня формувалися лише з числа суддів, які мають певний стаж. Значна частина з них є носіями негативних неформальних практик. Таким чином система сама себе відтворювала. Кінцеве рішення у справі можна буде отримати швидше, оскільки теперішня чотирьохінстанційна система (місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний суд) замінюється трьохінстанційною (місцеві суди, апеляційні суди, Верховний суд).

Посада судді стане привабливішою: щоб на посаду прийшли найкращі правники з-поза меж системи правосуддя, планується значно підвищити суддівську зарплату. А для діючих суддів зарплати буде підвищено лише після успішного проходження ними кваліфікаційного оцінювання.

Суддів, які «проваллять» кваліфікаційне оцінювання на компетентність, доброчесність і дотримання правил етики, відразу звільнятимуть з посади, а не відправлятимуть до школи суддів. Так само звільнятимуть суддів, які не зможуть довести законність походження своїх статків. Нині це не є підставою для їх звільнення. Випадків звільнення суддів, засуджених за корупцію (попри поширеність цього явища), дуже мало.

Громадськість зможе долучатися до процесів оцінювання і конкурсів не лише шляхом спостереження, а й через нову інституцію – громадську раду доброчесності. Її формуватимуть фахові громадські організації з числа правників і журналістів-розслідувачів. Така рада акумулюватиме інформацію щодо доброчесності суддів, їхньої поведінки і подаватиме до ВККС свої висновки, які включатимуться до відкритого (через Інтернет) суддівського дос'є і будуть предметом розгляду у ВККС. Нині ж суддівське дос'є формують виключно державні органи, а доступ до його матеріалів має лише ВККС.

Судді декларуватимуть усіх родичів, які працюють у судах, адвокатурі, прокуратурі, на високих посадах. За неправдиву інформацію їх притягуватимуть до дисциплінарної відповідальності. Це виявлятиме суддівські клани і запобігатиме конфліктам інтересів, коли судді вирішують справи, у яких задіяні їхні родичі.

У таких умовах чимало суддів самі подадуть у відставку, боячись потрапити під пильну увагу ВККС, а надто – суспільства. Президента і парламент, відповідно до європейських стандартів, буде усунуто від вирішення питань кар'єри і звільнення суддів. Щоправда, президент ще протягом двох років ухвалюватиме, за поданням Вищої ради правосуддя (нова назва ВРЮ), рішення щодо переведення суддів. Тобто гіпотетично матиме можливість завадити кар'єрі судді, якого не вважатиме гідним посади.

Венеційська комісія визнала це допустимим на обмежений період «з міркувань національної безпеки», ймовірно маючи на увазі ситуацію, коли ВРЮ (більшість у складі якої є суддями) намагатиметься промотувати суддів – ставлеників Януковича.

Суддівська недоторканність не скасовується, але істотно обмежується. Наприклад, у випадках затримання на місці вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину або безпосередньо після його вчинення (до цих злочинів належить і одержання неправомірної вигоди) до судді застосовуватимуть загальні правила взяття під варту, як і щодо звичайного громадянина.

В інших випадках потрібно буде отримати згоду на затримання чи взяття під варту від Вищої ради правосуддя. Нині – від парламенту, який є політичним органом і часто не може оперативно відреагувати на такі ситуації, що дає судді можливість втекти.

Що ж до виконання судових рішень, то ця діяльність буде демонополізована. Поряд із державною виконавчою службою діятимуть приватні виконавці. Конкуренція має зменшити корупцію в цій сфері,

підвищити ефективність виконання судових рішень. Досвід країн, які пішли на такий крок, довів ефективність інституту приватних виконавців.

Водночас в ухвалених законах є й положення, які викликають сумніви у ширості намірів провести справжню судову реформу.

Ризики

Можливо, через недогляд, а швидше свідомо автори нового закону про судоустрій дали можливість головам судів часів Януковича, які звикли виконувати політичні вказівки, ще сім років залишитися на своїх посадах. Законом 2014 р. їхні повноваження були припинені, але в багатьох судах судді знову обрали їх на посади. У 2015 р. їх утретє-вчетверте обирають головами судів, попри заборону обіймати цю посаду двічі поспіль.

Тоді Рада суддів роз'яснила, що кожного разу голів судів обирали на підставі нового закону, а отже, попередній строк повноважень уже не рахується. Логіку такого тлумачення започатковано сумнозвісним рішенням Конституційного суду про «третій строк Кучми», коли перший строк КС йому не зарахував, бо тоді Кучму було обрано президентом на підставі попередньої Конституції. Тож Кучма міг балотуватися втретє, але, на щастя, не скористався цією можливістю.

Новий закон про судоустрій не містить запобіжників проти того, щоб голови судів були обрані на цю посаду фактично вчетверте і навіть уп'яте, попри заборону обіймати її двічі поспіль. При цьому всупереч Конституції, але за законом президент виписуватиме посвідчення головам судів, що їх оберуть збори суддів. Це може спричинитися до того, голів ключових судів запрошуватимуть на аудієнцію для начебто видачі посвідчення, а насправді для налагодження неформальних контактів з «кураторами» судової системи від президента.

Попри запровадження громадської ради доброчесності, громадськість може й не отримати ефективних важелів впливу на добір та оцінювання суддів. Оскільки висновки новоствореної громадської ради матимуть для ВККС лише характер «інформації», на яку можна навіть не реагувати. Іншими словами, вони не матимуть вирішального значення для кваліфікаційного оцінювання суддів за критерієм доброчесності. Бо немає обов'язку ВККС мотивувати відхилення такого висновку та ухвалювати рішення про це одностайно. Крім того, громадська рада не матиме жодного впливу на конкурси на вакантні посади в місцевих судах.

У ВККС немає жодного представника громадськості, а більшість становлять судді. Натомість склад ВККС передбачено розширити за рахунок двох членів – від голови Державної судової адміністрації і Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (раніше членами ВККС призначалися виключно судді). Тому загроза збереження кругової поруки залишається.

Що ж до Вищої ради правосуддя, то її повноваження візьме на себе до 2019 р. чинна ВРЮ, яка за рік діяльності не зарекомендувала себе агентом змін у судовій системі. Суддівська складова тут також становить більшість. І загроза консервації судової системи дуже велика.

Крім того, закон про судоустрій хоч і передбачає створення Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції для справ про високопосадову корупцію, але відкладає це на невизначений час. Статус цього суду не містить додаткових гарантій незалежності — ні особливого порядку добору суддів, ні підвищених зарплат, ні свого бюджету тощо. Реального наміру політичної влади створити цей суд поки що не видно.

Експерти називають і інші, не менш важливі, проблеми у конституційних змінах: запровадження монополії адвокатури на представництво в судах, збереження суто політичного способу призначення і звільнення генпрокурора, відтермінування на три роки Римського статуту.

Сценарії розвитку подій

Песимісти (а може, реалісти?) не вірять у щирі наміри політичних сил відмовитися від впливу на судову систему, незважаючи на ліквідацію деяких юридичних важелів впливу. Вони остерігаються ситуації, коли утворення нового Верховного суду буде використано для просування «своїх» суддів і відсіву «чужих», а в інших судах збережеться неформальна система впливу через голів судів.

Якщо ж дивитися очима оптиміста, то зміни відкривають добрі можливості для судової реформи, зокрема оновлення суддівського корпусу та зміцнення незалежності суддів. Хоча це й затягнеться не на один рік. Громадські організації і ЗМІ робитимуть усе від них залежне, щоб ці можливості було використано сповна.

За показниками втілення європейських стандартів Україна, радше за все, отримає високу оцінку зарубіжних партнерів.

Щоб зміни до Конституції запрацювали, потрібно ухвалити ще й новий закон про Вищу раду правосуддя, закони про адвокатуру і прокуратуру, про Конституційний суд, внести зміни до процесуальних кодексів. І це програма лише на найближчі три місяці.

Проте опір суддівського корпусу буде шаленим: Конституційний суд отримає чимало конституційних подань – переважно щоб нівелювати основні досягнення законів. Серйозний відкат може відбутися й на законодавчому рівні. Адже до закону про судоустрій внаслідок поспішного його ухвалення однаково ще вноситимуть зміни.

Та попри когнітивний дисонанс, видається, що величезний крок для реформування системи правосуддя таки зроблено. Чи буде це крок уперед – багато в чому залежить від кожного з нас, від нашої спроможності пильнувати всі процеси і наполегливо боротися за право на справедливий суд (*ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20871547-sudova-reforma-kognitivniy-disonans-z-nadiyu-na-postup>). – 2016. – 5.06*).

Про зміни до Конституції, що відбулись у «чорний четвер»

1) Я категорично проти підходу до Конституції – яка є правовою основою нашого суспільного і державного устрою, з позиції «по поняттях». Тобто, Конституція не дозволяє, але якщо треба, то можна на її приписи не зважати, а попросту наплювати. Якщо ми з вами в самих себе, а потім в наших дітях і онуках закоркуємо таку ментальність, то ніколи не житимемо за ПРАВОМ, тому що «по поняттях» буде тоді весь час переважати. У цьому і ховається основний корінь нашого «бардаку»!

2) Конституція є інтегрованим документом. В ній містяться різні за цільовим призначенням норми – лозунги, принципи, фундатори, регулятори тощо. Багато які з них можуть трактуватися по різному. Однак є і «норми-заборони», які виконують функцію шлагбаума – їхати заборонено! До них належить ст. 157 Конституції. У заборонних норм не може бути варіацій і трактувань, а тим паче з позиції так званої доцільності. Ось саме це маємо ментально засвоїти!

3) СПРАВЕДЛИВЕ обурення народу діяльністю пройдисвітів у суддівських мантиях вже інші пройдисвіти з Банкової використали на свою користь і во зло народному очікуванню. Дуже стисло:

а) реформування саме суддівського корпусу (вони – найбільше обурення народу) можна було здійснити і без ламання тексту Конституції;

б) переформатування корпусу суддів мало б бути спрямоване на появу незалежних від політиків суддів, а не на прислужників Парошенки на роки його каденції;

в) гвалтом навколо потреби судової реформи зробили вінегрет із пропагандистської суміші норм Конституції і норм законів, чим годували народ і депутатів, які не довчилися;

г) певні зміни до Конституції обмежують права людини на справедливе і доступне судочинство, про що неодноразово ще з осені минулого року волали правозахисні організації і били у набати.

4) Обурює пропагандистська маніпуляція навколо так званої «судової реформи». Необхідністю проведення цієї реформи намагаються пояснити своє голосування за конституційні зміни деякі депутати із числа комбатів, учасників АТО, членів фракції «Батьківщина» тощо. Не знаю свідомо чи несвідомо, але вони потрапили в тенета операції «прикриття», спроектованої на Банковій або в Кремлі. Хто хоча б щось читав про роботу спецслужб знає, що операція «прикриття» розробляється щоб відволікати увагу від основної операції. Основна операція – це внесення будь-яких змін до Конституції, що має ціллю закріплення доктрини Путлера-Лаврова, про те що в Україні іде саме громадянська війна, а не їхня агресія. Про це я вже кажу майже рік і все як горох об стіну.

Наступні події це підтвердили – голоси в Європі про пом'якшення санкцій щодо РФ стали значно гучними; фрау Меркель, якщо вірити німецьким ЗМІ, добалакалась в оцінці ситуації в Україні до висловлення – Burgerkrieg, тобто громадянська війна. Українська влада допомогла Путлеру прорвати і так вже не дуже стійкій фронт його противників у Європі (*Голос Свободи* (<http://holos.fm/page/ja-kategorichno-proti-pidhodu-do-konstituciyi-z-poziciji-po-ponjattjah-viktor-shishkin>)). – 2016. – 14.06).

Б. Футей, доктор права, федеральний суддя США

Судова реформа є ознакою боротьби з корупцією в Україні

Судова реформа була однією з найбільше очікуваних та є ознакою боротьби з корупцією в Україні. Так сказав в ефірі «Голосу Америки» доктор права, федеральний суддя США Б. Футей. За його словами, ключові зміни у законодавстві й Конституції, передбачувані судовою реформою, як очікується, підвищать незалежність судочинства, сприятимуть його деполітизації.

«Це також існування верховенства права, кадрові зміни, якими займатиметься Вища рада правосуддя. Очікується, що кожен матиме право на справедливий суд. Також наближення до Європейського союзу, право громадян на оскарження у Конституційному суді, якщо їхні права не будуть дотримані. Буде триланкова система, а не чотирирівнева, як тепер. І Верховний суд буде дійсно верховним, найвищим у загальній юрисдикції судів», – перелічив Б. Футей.

Говорячи про переатестацію, федеральний суддя США наголосив на неможливості заміни всіх суддів.

«Згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії і рішенням Конституційної комісії, членом якої я є, неможливо замінити всіх суддів. Бо є багато судових процесів, які мають рухатися вперед. Не можна позбутися всіх суддів. Є певні причини, що теперішня Вища рада юстиції позбувається суддів, або вони самі ідуть у відставку згідно з люстрацією, яка відбувається. Але не можна всіх суддів позбутися, бо тоді би була дуже погана ситуація щодо судових процесів, які є», – сказав він.

Вища рада правосуддя, яка прийде на зміну нинішньої Вищої ради юстиції, буде аполітизована. Кандидатів до її складу буде обирати з'їзд суддів, президент призначатиме двох, Верховна Рада, будуть призначати прокурори, адвокати і науковці – всього буде 21 член Вищої ради правосуддя на чолі з головою Верховного суду. Вони будуть призначати і звільнювати суддів, також буде обмеження імунітету суддів, який вони мають нині, пояснив Б. Футей.

«У Сполучених Штатах Америки ми не маємо жодного імунітету, тільки стосовно судових рішень у справах. Але поза тим нас можуть

притягнути до кримінальної відповідальності за хабарі, порушення правил дорожнього руху тощо», – зазначив федеральний суддя США.

Б. Футей розповів також про контроль над американськими суддями.

«Ми маємо кожного року дві фінансові декларації. Одна з них – для судової адміністрації, декларація про майно судді та членів його сім'ї. Кожний громадянин Америки може отримати цю інформацію», – повідомив Б. Футей і додав, що українська реформа запроваджує подібну систему, де фінансові порушення або зловживання можуть бути підставою для звільнення судді.

Важливим фінансовим стимулом має стати також суттєве підвищення заробітних плат суддям – від 30 до 70 мінімальних зарплат, вважає він.

«Між іншим, у Конституції Америки зазначено, що зарплата федеральних суддів не може бути зменшена. І зарплата федеральних суддів є на рівні конгресменів і сенаторів, приблизно понад 200 тисяч доларів на рік. І тому є довіра до суддів, що вони фінансово забезпечені і немає таких можливостей для хабарництва. Щоправда, трапляються випадки і в Америці, але немає такої тотальної корупції, як в Україні», – сказав Б. Футей і відзначив важливу роль адвокатів, які найбільше обороняють суддів, але водночас є й найбільшими критиками, сприяють зростанню довіри до суддів.

«Дуже важливо, щоби народ мав довіру до суддів. Але це залежить від самих суддів, бо ніхто не буде шанувати суддів, аж поки вони не будуть шанувати самі себе», – констатував доктор права, федеральний суддя США

Б. Футей *(Radio Свобода*
(<http://www.radiosvoboda.org/content/article/27783703.html>)). – 2016. – 20.06).

В. Речицкий, конституционный эксперт ХПГ

Социальное или социалистическое государство Украина?

Сравнительно недавно в Конституционном Суде Украины в очередной раз дебатировался вопрос о социальных (социально-экономических) правах человека и гражданина в отечественном Основном Законе. По этому поводу участвовавший в судебном обсуждении проф. Ю. Барабаш написал обстоятельную статью в «Голосе Украины» [1], которая является, на мой взгляд, достаточно взвешенным теоретически и практически советом насчет того, «что же делать дальше» нашему Конституционному Суду со «сталинскими» коллективными правами и свободами человека.

Все это, однако, работает только в том случае, если исходит из презумпции неизменности украинского Основного Закона. При более свободном от официоза обсуждении проблемы (а конституционные социальные права и их гарантии в Украине – это проблема) следовало бы признать, что Конституция Украины больна социализмом фатально и неизлечимо. Волею судеб она представляет собой сегодня почти классический пример «Закона для неимущих». И если этот сакральный для

официальной репрезентации Украины юридический нарратив оставить в нетронутым виде, и продолжать жить, РЕАЛЬНО СЧИТАЯСЬ с его основополагающими принципами и конкретными статьями, то стране гарантирована судьба вечного аутсайдера Европы (даже не Евросоюза) из-за сознательного и подсознательного, но все равно практически очевидного игнорирования Конституцией категорий человеческой предприимчивости и свободы народа.

Вместо того, чтобы быть гарантом свободы и народных прерогатив, наш Основной Закон выступает таким себе закамуфлированным «Актом об опеке». Речь идет об опеке государства и его институтов над индивидом, гражданским обществом и его производными (коммуникативной сферой, СМИ, академической свободой). В частности, несмотря на формально закрепленный в Украине запрет цензуры (часть третья ст. 15 Основного Закона), контроль за кабельным телевидением и радиоэфиром в Украине пытаются осуществлять уже даже на региональном уровне.

При этом сами по себе намерения и логику цензоров еще можно как-то понять. Труднее понять то удивительное обстоятельство, что просмотр и прослушивание запрещенного видео- и аудио-контента непосредственно цензорами почему-то не делает их психику извращенной, в то время как для остальных граждан знакомство с подобной информацией считается опасным и порочным. Хотя, как утверждает Конституция (ст. 21) «все люди [в Украине] являются свободными и равными в своем достоинстве и правах», у цензоров достоинства и прав почему-то больше. Однако, возвратимся к социальным правам.

Разумеется, сам по себе факт проникновения в Основной Закон Украины 1996 г. «позитивных» социальных прав человека второго поколения или, как их называют на Западе, *rights of recipients* (по сравнению с *rights of action*), не свидетельствует о каком-либо существующем тайном заговоре или коварстве законодательной власти. Тем не менее, очевидная положительность замысла далеко не всегда гарантирует полезность результата. Как это уже не раз случалось, причем не только в Украине, «идея, согласно которой в политике добро может породить только добро, игнорирует то, что Макс Вебер называл парадоксом последствий. Исторический опыт показывает, что наилучшие намерения часто приводили к катастрофическим результатам» [2].

В данном случае речь идет о том, что пролонгированный Украиной за исторические рамки «власти Советов» социализм рискует негативно повлиять не только на восточно-европейский дискурс в области прав и свобод человека, но и привести к более чувствительным для страны последствиям. Уже сегодня можно предположить, что, как только новое поколение украинцев сносно овладеет польским, английским и немецким языками, отток за рубеж не только одаренных представителей интеллигенции, но и просто квалифицированной рабочей силы рискует стать массовым.

Для наиболее продвинутой профессиональной среды это начнется почти сразу, как только умрут визы. Ибо что означает в Украине «достаточный» («достойный», «гідний людини») «жизненный уровень для себя и своей семьи» (ст. 48 Конституции)? При открытых границах заработок в размере 100–200 долларов США в месяц для физически и умственно здорового человека в возрасте 20–55 лет будет считаться унижительным, а массово обеспечить более высокие стандарты вознаграждения за труд наше «социальное» государство еще длительное время не сможет. Не говоря уже о доходах пенсионеров, количество которых будет лишь увеличиваться. Спасает нас пока что лишь очень высокий (1–2-е место в мире) уровень смертности и привычка жить в нищете.

Очевидно, что при таких условиях ни формально открестившееся от советского наследия Украинское государство, ни его Конституция не смогут функционировать ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНО ЧЕСТНО. Власти (в том числе судебной) придется снова юлить, хитрить и лукавить, обманывая собственное население и периферийно-аппаратную сферу. Ведь если действительно ввести в Украине индивидуальную конституционную жалобу, как это предусмотрено второй частью проекта поправок к Основному Закону (2015–2016), а после этого еще и прекратить штамповать на конвейере Конституционного Суда «ували про відмову», то наши граждане получат безупречную в формально-юридическом смысле возможность признавать неконституционным каждый очередной Закон Украины «О государственном бюджете».

Ибо ст. 3 Конституции Украины требует, чтобы наш государственный бюджет реально начинался с расходов на медицину и социальное обеспечение населения (список «наивысших социальных ценностей» в этой статье является рейтинговым). Фактически же по размерам затрат данный перечень расходных статей предусматривает приоритетное финансирование полиции, национальной гвардии и обороны – то есть, как и у большинства опереточных демократий.

Конституционный Суд при этом будет оставаться синекурой (совсем не желаю обидеть своих друзей из этого важного, но рассчитанного на капитализм, а не социализм органа). Теория в очередной раз разойдется с практикой. Судьям придется и дальше защищать Украинское государство от буквального понимания его собственного Основного Закона. Ибо социальное государство в его канонической интерпретации отрицает, как об этом пишет Н. Больц [3], государство правовое.

И хотя Конституция Украины (ст. 1) с подобным утверждением не согласна, данный подвох просто так устранить не удастся. Недаром Ф. фон Хайек столь решительно и последовательно осуждал социальные права. Ведь все они вытекают из характерной для социализма, имманентно присущей ему «распределительной справедливости». По убеждению же Ф. фон Хайека, государственная политика, принимающая в качестве идеала распределительную справедливость, ведет к уничтожению правового государства.

Так или иначе, все мы (хотя бы профессиональные конституционалисты) должны понимать, что Украинское государство является не просто социальным, а социалистическим по своей конституционной сути. Настоящее же социальное государство, при всех возможных оговорках, было придумано из «непреодолимого марксистского соблазна» и внедрено в странах, не имеющих опыта полномасштабного социализма. Мы же данный опыт имеем в избытке, это наша конституционная золотая акция (большинство моих коллег с этим пока не согласится).

Более того, именно в этом – прозаическом для Запада и драматическом (иногда до трагизма) для нас смысле Украина могла бы учить Европу, а не учиться у нее. Как это уже не раз бывало, подобные вещи почему-то лучше осознаются не соотечественниками, а неравнодушными к политической истории Восточной Европы аутсайдерами. П.-Р. Магочий из Торонто, С. Екельчик из Университета Виктории (Канада) и Т. Снайдер из Йельского университета пишут на эти темы более страстно и впечатляюще, чем наши отечественные профессора и академики.

Но что же нам следует предпринять на данном временном отрезке? Думаю, что у нас «позитивные» социальные права второго поколения должны работать исключительно в бюджетной (как бы «унизительной» для изобретательного и предприимчивого человека) сфере. Это означает, что государство должно холить и лелеять на достойном уровне лишь тех, кто в буквальном смысле работает на..., целиком посвятил себя служению государству. От этого локального патернализма нам не уйти, ибо слишком многое от серого и скучного государства зависит.

Что же касается остальных сограждан, то их следовало бы поскорее освободить от всеобъемлющей государственной опеки, любви и заботы. В противном случае Ив Монтан, у которого «солнцем полна голова» [4], рискует стать одним из наших зарубежных пророков. Приехав в гости из Франции в СССР, он когда-то заметил: «Вы действительно счастливы, поскольку не подозреваете, насколько же на самом деле несчастны».

Мы обязаны думать об этом, потому что грядущее уничтожение визового режима должно не сразу, но весьма существенно изменить бытующие у нас провинциальные представления о «достойном» (проектная редакция нормы от Конституционной Комиссии, 2015) или «достаточном» (действующая редакция ст. 48 Конституции Украины) жизненном уровне для среднестатистического индивида. И тогда наш помпезно-риторический конституционализм сможет окончательно кануть в Лету.

Я не знаю, как это будет происходить в деталях. Но уже сегодня действующую редакцию части третьей ст. 22 Основного Закона, которая считает недопустимым любое «сужение содержания и объема существующих [в Украине] прав и свобод» стоило бы заменить формулой, в большей степени отвечающей здравому смыслу: «не допускается нарушение конституционных прав и свобод». При этом обновленный перечень конституционных прав и свобод должен соответствовать потребностям деятельного и амбициозного индивида, а не воспитанника из сиротского

приюта для well off, очутившегося за бортом «реальных преимуществ социализма».

В любом случае, конституционным судьям стоило бы напомнить о том, что бросающийся в глаза морально-этический максимализм Раздела II украинского Основного Закона является сегодня не столько проявлением заботы о человеке, сколько свидетельством догматически упрощенного восприятия правовой реальности нашими отцами-основателями. Если от этой «всепобеждающей» идеологии вовремя не отказаться, то рано или поздно народ возненавидит Украинское (теперь уже не советское) государство вместе с его Основным Законом за ту же неправду, неискренность, несправедливость и лицемерие, которые были столь характерны для внутренней и внешней политики СССР.

Кроме того, как представляется, в нашей сегодняшней конкуренции с патерналистской Россией «социальное» государство Украина обречено на хроническое фиаско. Ибо скупой и узкий патернализм всегда проигрывает патернализму более щедрому и большому.

Совсем недавно на одном из обсуждений конституционной категории свободы научная аудитория столкнулась с парадоксальным аргументом. Ведь если исходить из формально закрепленного в ст. 3 Конституции Украины перечня «наивысших социальных ценностей», то аннексию Россией украинского Крыма и захват ею части ее восточных областей можно истолковать в позитивном («положительном») смысле. Ведь и общая продолжительность жизни, и уровень социального обеспечения (исходя из существующих реалий) у жителей на аннексированных и оккупированных землях, по сравнению с аналогичными показателями в Украине, скорее всего, поднимутся.

Удивляться данному парадоксу не следует, ибо украинский Основной Закон в редакции 1996 г. создали воспитанные на коммунистической идеологии политики и юристы-конституционалисты, для которых «неуклонное повышение благосостояния народа» со времен Политбюро и ЦК КПСС традиционно являлось высшей целью. Более того, десятилетия советской власти соблазнили «материалистическими» ценностями также и простых украинцев (Л. Онышкевич, США). В итоге, ситуация с украинскими экономическими правами и их гарантиями выглядит трудноразрешимой сразу в нескольких измерениях и смыслах.

Не следует забывать также о том, что, за исключением краткого периода консервативной политики «Украинской Державы» П. Скоропадского, Центральная Рада под председательством М. Грушевского, Директория во главе с Симоном Петлюрой и даже ОУН под дуумвиратом А. Мельника и С. Бандеры оставались откровенно социалистическими (патерналистскими) по своей сути. Учитывая последующие годы коммунистического правления, не следует удивляться тому, что ситуация с Крымом выглядит сегодня едва ли не «обнадеживающей» – мы удачно пристроили своих стариков.

Поэтому, чтобы не стать окончательно инфантильной в политико-правовом смысле, Украине необходимо интенсивно вовлекать своих граждан

в атмосферу конкурентной и продуктивной свободы. Для этого необходима дальнейшая приватизация с передачей сельскохозяйственных земельных в частные руки с правомочиями владения, пользования и распоряжения. Не исключено, что этот земельный трансферт мог бы сопровождаться запретом на отчуждение на 1–2 года, пока не установятся цены и люди к земле «снова» не привыкнут (проф. В. Буткевич).

Это необходимо сделать также и для того, чтобы не возлагать ответственность за контрастные «нэповские» цены, а также капиталистическое «иррациональное» потребление на государство. В свое время Ф. Фукуяма писал о том, что США сумели сохранить и усилить свои позиции в мире благодаря своей преданности этике... иррационального начала.

Действительно, конституционная система, потакаящая приобретению «Кадиллаков» и дамских сумочек от Louis Vuitton не сочетается с распределительной справедливостью и патернализмом. Более того, здоровая экономика вообще мало соотнобразовывается с рациональным подходом. Символические творения Г. Мура и М. Лорансен ценятся в западном мире намного дороже материалистических «Бентли» и «Ягуаров». Логично, что данное обстоятельство обычно не вдохновляет сознательных и подсознательных (интуитивных) марксистов.

«Заботливое как бабушка» (Д. Грей) государство контрастов и парадоксов торговли, как правило, не выносит. И только свободная экономика способна по-настоящему наслаждаться ими. Рынок балансирует практически любой спрос и предложение, а потому и все терпит. К сожалению, понимание данной закономерности среди представителей украинского истеблишмента встречается не слишком часто. Ездить на дорогих западных лимузинах и понимать суть экономических законов Запада – вещи разные. В отличие от креативной интеллигенции Китая, прибалтийцев и поляков, украинцы за 25 лет независимости массово в американских университетах не учились.

Наоборот, заметно унылое состояние общественного сознания и правосознания в Украине проявляется в том, что выращенные в советском и постсоветском образовательных инкубаторах политики и юристы на популярных телеканалах в унисон обвиняют во всех отечественных бедах и несчастьях «олигархов». В разочарованиях и провалах виноваты богачи, ничему другому у нас ведь никогда не учили.

Вынужден повторяться [5], однако нынешняя ситуация свидетельствует о том, что в Конституции Украины были с самого начала нарушены не только отдельные нормы универсального органического конституционализма, но и стратегически важные правовые связи, аксиоматические (иерархические) узлы и ряды. Не вызывает сомнения, что в подобной ситуации одними лишь терапевтическими решениями Конституционного Суда по поводу социальных прав не обойдешься.

Конечно, свободно размышлять в критическом духе и отвечать за конкретную политику – вещи разные. Неоправданно растянутый почти на

весь XX век украинский социализм действительно сделал народ объектом, а власть – субъектом патернализма. Но вряд ли даже сталинизму оказалось под силу изменить человеческие инстинкты. Под воздействием террора образовался сильный и массовый, но всего лишь условный социальный рефлекс.

Украинским юристам довелось в свое время изучать опыт реализации в Украине земельной реформы П. Столыпина. Как вытекало из обнаруженных в архиве документов, реформа в центральной части России пробуксовывала, крестьяне отказывались там от отрубков и возвращались в общину. Однако на периферии империи – в Украине реформа все-таки дала ожидаемый эффект (кратное повышение сельскохозяйственной производительности, как я понимаю). Похоже, что президент Л. Кучма был в свое время прав: Украина – не Россия.

Возвращаясь к затронутой первоначально теме, хотелось бы еще раз высказать свою уверенность в том, что без капитализации собственности и возврата земли народу украинское общество и государство рискуют еще глубже погрязнуть в своих неудовлетворенных желаниях. Ведь почти по всему периметру наших границ стало заметно «лучше». Например, капиталистическая Польша (дороги, отели, социальная инфраструктура в целом) уже не первый год «сносит голову» украинским туристам. Венгры содержат образцовые гостиницы в украинском Закарпатье, и об этом тоже все знают.

На этом фоне Украине по-прежнему недостает индивидуальной свободы, ответственности и нестесненной предпринимательской инициативы. И если украинскому законодателю достанет, наконец, интуиции и мудрости во всем разобраться, то кажущийся сегодня трудноразрешимым вопрос о социальных правах и их гарантиях покинет конституционную повестку дня практически незаметно.

[1] См. также: Барабаш Ю. Беззахисні права чи необґрунтовані сподівання // Голос України, 5 травня 2016.

[2] См.: Бенуа А. де. По ту сторону прав человека. В защиту свобод. – М.: ИОИ, 2015. – С. 101.

[3] См. подробнее: Больц Н. Размышление о неравенстве. Анти-Руссо. – М.: Высшая школа экономики, 2014.

[4] Так – «Солнцем полна голова» – называлась изданная в 1956 г. в СССР изд-вом «Искусство» автобиографическая книга Ива Монтана.

[5] См. подробнее: Речицький В. Аксиоми конституціоналізму і Основний Закон України // Український часопис міжнародного права, № 1, 2016. – С. 114–121 (*Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи* (<http://www.khpg.org/index.php?id=1463476414>). – 2016. – 17.05).

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Великобританія

Прем'єр-міністр Шотландії Нікола Стерджен заявила, що її країна не бажає залишати Євросоюз, повідомляє The Telegraph.

"У той час як остаточні результати поки не оголошені, голосування вже показало, що жителі Шотландії бачать своє майбутнє як частини Європейського Союзу", – заявила вона.

Вона підкреслила, що шотландці вже висловилися за ЄС і висловилися однозначно.

За наявними даними, 62% населення Шотландії висловилися за збереження членства в ЄС, 38% проголосували за вихід.

Як передає видання, екс-лідер шотландських націоналістів Алекс Салмонд уже закликав провести повторний референдум про незалежність Шотландії від Британії. Також за те, щоб залишитися в ЄС висловилися Північна Ірландія. Проти виходу з ЄС проголосували 55,7%, за – 44,3%.

У зв'язку з цим найбільша націоналістична партія Північної Ірландії "Шинн Фейн" заявила, що це є підставою для проведення референдуму про возз'єднання з Ірландією.

На думку голови партії Деклана Кірні, результати референдуму позбавляють британський уряд права представляти інтереси Північної Ірландії в умовах, коли її жителі висловилися за членство в ЄС.

Нагадаємо, прихильники так званого Brexit перемогли у Великобританії за результатами референдуму про збереження членства країни в Євросоюзі. За вихід з ЄС проголосували 51,9% (17 410 742 громадян), тоді як за збереження членства 48,1%. (16 141 241 громадян).

Уряд Девіда Кемерона вже оголосив, що в разі перемоги прихильників Brexit навіть з мінімальним розривом Британія вийде зі складу Євросоюзу. Раніше прем'єр-міністр Великобританії Девід Кемерон назвав вихід Великобританії з Євросоюзу "актом економічного і політичного самоушкодження", який завдасть серйозної шкоди британським авіакомпаніям, виробникам автомобілів і фінансовим компаніям (*Дзеркало тижня* (<http://dt.ua/WORLD/shotlandiya-i-pivnichna-irlandiya-hochut-zalishititsya-v-yes-212026.html>). – 2016. – 24.06).

Греція

Правительство Греции намерено вынести на общественное обсуждение предложения о внесении изменений в Конституцию, сообщила официальный представитель Кабмина О. Геровасили.

«Приглашение к диалогу коснется политических сил страны, но, главным образом, оно направлено обществу и гражданам. Намерение правительства – сделать этот диалог широким и глубоким для того, чтобы

подготовить радикальные изменения, которые необходимы в нашей политической системе. Изменения будут гарантировать углубление демократии, народного суверенитета и его участия (в политике. – Ред.)», – сказала О. Геровасили.

Правительство вынесет на обсуждение предложения по изменению Основного закона страны 25 июля, в годовщину восстановления демократии в стране (после падения военной хунты в 1974 г. – Ред.), отметила О. Геровасили.

В числе изменений, которые будет предложено внести в конституцию, значится и переход к прямым всенародным выборам президента страны; в настоящее время президента Греции избирает парламент, полномочия главы государства ограничены.

Касаясь данного вопроса, О. Геровасили отметила, что, как и другие предложения, этот сценарий может быть принят, а может и быть отвергнут.

Кроме того, Кабинет министров Греции в ближайшее время представит предложения по избирательному закону, которые напрямую связаны с изменениями в политической системе. Предполагается, что они коснутся пропорциональной системы распределения мандатов.

«Наша цель состоит в том, чтобы был откровенный диалог и широкий консенсус, как на политическом уровне, так и в обществе», – сказала официальный представитель кабинета.

Накануне министр труда, социального обеспечения и социальной солидарности Й. Катрунгалос заявил, что сейчас, после успешной оценки программы реформ и завершения периода политической нестабильности, «настало время, чтобы развивать экономику и строить новую Грецию, новую политическую систему». В частности, предлагается внести изменения в конституцию. По словам министра, речь пойдет «о полном перезапуске политической системы», «о четвертой Греческой Республике», «с обсуждением демократии в обществе, а не над ним» (*РИА Новости* (<http://ria.ru/world/20160607/1443934064.html#ixzz4CDxvGRwi>). – 2016. – 7.06).

Киргизстан

Народ сам должен решить и самостоятельно выбрать форму правления. Об этом 3 июня заявил депутат Т. Мамытов, выступая на круглом столе о развитии парламентаризма в Кыргызстане.

Депутат считает, что ныне действующая парламентская форма правления имеет как плюсы, так и минусы. Кроме того, выбор системы проходил в кризисном 2010 г. после апрельской революции и событий на юге страны.

«Мы пришли к такой форме правления в 2010 году, и прошедший период показал, что данная система работает. Но есть свои отрицательные и положительные моменты. Я думаю, что Конституция требует определенных

изменений. В 2010 году был сложный период, народ голосовал в принципе за стабильность», – сказал Т. Мамытов.

Т. Мамытов отметил, что в плане демократических преобразований Кыргызстан остается единственной страной в Центрально-Азиатском регионе, в которой успешно развивается парламентаризм.

«Я думаю, что наш парламент работает, и практика показала, что в демократическом процессе в Центральной Азии мы ушли намного вперед. Я не хочу осуждать. Это выбор каждого народа. Я думаю, что дальнейшее развитие парламентской системы или возврат к президентской системе должен выбирать сам народ. Если мы данный вопрос будем выносить на референдум, то должны четко разъяснить, что такое парламентская и президентская форма правления. И это право должно быть исключительно у народа, и выбор должен делать он сам», – добавил депутат (*Вечерний Бишкек* (http://www.vb.kg/doc/340983_mamytov:_konstityciia_kyrgyzstana_trebyet_opre_delennyh_izmeneniy.html). – 2016. – 3.06).

Туреччина

Главный советник президента Турции М. Учум заявил, что новая Конституция страны будет выдвинута на обсуждение меджлиса в декабре 2016 г. Он также отметил, что из нового текста будут убраны идеологические цитаты Мустафа Кемаля Ататюрка.

Только в предисловии будет отмечено, что Ататюрк основал Республику Турция, пишет Ermenihaber.am со ссылкой на турецкое издание Sözcü.

Новая Конституция будет более упрощенной, количество статей будет сокращено. Советник президента страны отметил, что были изучены конституции около 50 стран, в частности, в качестве примера были взяты модели Южной Африки и Исландии.

По словам Учума, президент Эрдоган уверен, что нет необходимости в проведении референдума по Конституции.

Разработки новой Конституции продолжаются, предварительный текст будет готов в июне – июле и представлен вниманию общества (*PanARMENIAN.Net* (<http://www.panarmenian.net/rus/news/214790/>). – 2016. – 15.06).

Парагвай

The groups seek to democratize the judicial system and remove undue influence from political and economic elites.

Various grassroots movements submitted over 37,000 signatures to Paraguay's electoral authorities Tuesday as part of process meant to launch a

referendum over a constitutional reform that would improve the country's justice system.

“This is a people's initiative that seeks to remove the justice system from the hands of the political sector or the current serving power holders,” said President of the Public Prosecutors’ Association Ariel Martinez.

The movements claimed that judicial bodies like the Judicial Council of Magistracy and the Jury for the Prosecution of Magistrates are often manipulated by the political elites, and they want Supreme Court's judges to be given permanent positions in order to preserve their independence.

The delivery of the signatures, which took place on the 24th anniversary of the current Constitution, included the participation of judges, attorneys, students and other members of civil society eager to implement structural changes to the country's judicial system.

Electoral authorities will now begin verifying the signature, before determining whether a referendum can be convoked over the matter.

“This is the first delivery, because we are still receiving more signatures from across the country,” said lawmaker Juan Sosa, adding that they received many more signatures than initially expected.

In Paraguay, the number of irregularities in judicial procedures has sparked international scrutiny, as well as the launch of a citizen campaign called "We Are Observers," which focuses on the trial of 11 campesinos over the death of 17 people during a violent police eviction of campesinos in the land occupation, known as the Curuguaty massacre.

However, international observers have pointed to many irregularities in the trial, which critics believe is meant to sentence the campesinos at any cost over the death of six policemen, while no policeman has been probed over the death of 11 campesinos (*Telesur tv* (<http://www.telesur tv.net/english/news/Paraguay-Grassroots-Movements-Mobilize-to-Change-Constitution-20160621-0040.html>). – 2016. – 21.06).

Таїланд

Thailand’s junta is urged to immediately revoke its arbitrary restrictions on free expression, permit open discussion of the draft constitution, and ensure a fair referendum, Human Rights Watch said.

The rights agency said that the junta has forcibly blocked opposition efforts to monitor the nationwide referendum on the new constitution on August 7. In its statement, it cited that Prime Minister Gen Prayut Chan-o-cha, who chairs the ruling National Council for Peace and Order (NCPO), indicated that anyone monitoring support for the referendum would be subject to arrest and trial before a military court.

"The Thai junta is using threats and intimidation to bludgeon people into supporting a constitution that would prolong military rule," said Brad Adams, Asia director at Human Rights Watch. "The generals expect the Thai people to just shut

up, obey their orders, and approve their draft constitution without any discussion or debate."

The actions against the United Front for Democracy against Dictatorship (UDD), known as the "Red Shirts", were highlighted in the statement released yesterday in New York. HRW also said though Thais should receive all information and vote freely, the only source of information about the draft constitution comes from the junta-appointed Constitution Drafting Commission, the military, the Election Commission, and other government agencies - all of which have taken the position that the proposed constitution would benefit the Thai people. At the same time, the junta has refused to allow most seminars, conferences, and other public events that would encourage meaningful public discussion and debate about the draft constitution.

"The UN and Thailand's friends around the world should publicly make clear to Bangkok that they will only recognise a referendum that meets international standards," Adams said. "A free and fair referendum affecting Thailand's future can't be held when the rights of people to speak and exchange their views is suppressed."

(The Nation

(<http://www.nationmultimedia.com/breakingnews/Stop-gagging-criticism-on-draft-constitution-HRW-30288809.html>). – 2016. – 22.06).

Сирия

В канцелярии президента Сирии Б. Асада заявили, что проект новой Конституции страны не будет представлен кем-то из-за рубежа. Его будут формировать только граждане САР.

«Любой проект новой Конституции САР не будет представлен из-за рубежа; лишь сирийцы могут прийти к соглашению относительно него. После этого проект будет вынесен на референдум», – цитирует РИА Новости сообщение.

Отмечается, что пока не существует даже чернового варианта Конституции, в связи с чем вся информация о его наличии не соответствует действительности *(Russian.RT. (<https://russian.rt.com/article/304825-kancelyariya-asada-novaya-konstituciya-sirii-ne-budet>). – 2016. – 27.05).*